

ZBORNÍK

SLOVENSKÉHO
NÁRODNÉHO
MÚZEA

ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI

ARCHEOLÓGIA
24

ROČNÍK
CVIII – 2014

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

**CVIII – 2014
ARCHEOLÓGIA
24**

Redakčná rada

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda), PhDr. Gerta Březinová, CSc., Mgr. Radoslav Čambal, PhDr. Beata Egyházy-Jurovská, PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., PhDr. Matej Ruttkay, CSc., PhDr. Etela Studeníková, CSc., PhDr. Vladimír Turčan

Zostavovateľ
PhDr. Vladimír Turčan

Mapové podklady
Martin Bartík a autori

Preklad do nemeckého jazyka Kristián Elschek a autori
Preklad do anglického jazyka Stephanie Staffen a autori

Preklad do slovenského jazyka
Gabriel Nevizánsky

Posudzovatelia

PhDr. Juraj Bartík, PhD., Mgr. Igor Bazovský, PhD., PhDr. Gerta Březinová, CSc., Mgr. Radoslav Čambal, Mgr. Eva Ďurkovičová, PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., PhDr. Klára Füryová, Mgr. Igor Choma, PhDr. Vladimír Turčan

Grafická úprava: Ultraprint, s. r. o.
Tlač:

Vydalo: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2014
Náklad 350 kusov

© Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum 2014

ISBN 978 – 80 – 8060 – 338 – 0

PhDr. Magdalena Pichlerová, CSc.
***16. 9. 1931 – † 28. 10. 2014**

OBSAH – INHALT

Kristýna Bulvová – Čebová: Zoomorfní plastika kozla z mladší doby kamenné z Třebosic (okr. Pardubice).....	9
Zoomorphe Plastik eines Ziegenbocks aus der jüngeren Steinzeit aus Třebosice (Bz. Pardubice)	14
 Marián Klčo – Vladimír Krupa: Hrob kultúry so šnúrovou keramikou z lokality Krakovany-Stráže	17
Ein Grab mit Schnurkeramik von der Fundstelle Krakovany-Stráže.....	25
Branislav Kolena: Osteoantropologická analýza hrobu 1/2008 z lokality Krakovany-Stráže	26
 Alexander Botoš: Sídisko z doby bronzovej v Čerenčanoch (okr. Rimavská Sobota)	29
Eine Siedlung aus der Bronzezeit in Čerenčany (Bezirk Rimavská Sobota).....	35
 Petr Kos: K upřesnění datace hrobu H 895 z Modřic (Příspěvek k počátkům vývoje horákovské kultury na Brněnsku).....	37
Zur Präzisierung der Datierung vom Grab H 895 aus Modřice (Beitrag zu Anfängen der Entwicklung der Horákovská-Kultur in der Region von Brno)	56
 Tereza Štolcová – Juraj Zajonc: Rekonštrukcia tkania v dobe halštatskej na základe nálezu tkáčskej dielne z Dunajskej Lužnej	59
Reconstruction of Hallstatt period weaving, based on a weaving house at the Dunajská Lužná site	80
 Lýdia Gačková – Elena Miroššayová – Peter Šimčík: Nové nálezy k problematike doby halštatskej z územia Košickej kotlinky	83
Neue Funde zur Problematik der Hallstattzeit vom Gebiet Košice Becken	92
 Juraj Bartík – Radoslav Čambal: Laténske nálezy z Tisovca-Hradovej, okr. Rimavská Sobota.....	95
Laténezeitliche Funde aus Tisovec-Hradová, Bz. Rimavská Sobota	100
 Radoslav Čambal – Ján Štrbík: Keltské sklené náramky z povodí Malokarpatských potokov	103
Keltische Glasarmringe vom Einzugsgebiet der Bäche der Kleinen Karpaten.....	123
 Robert Frecer: A unique roman upper Lamp mold from Brigetio	127
Horná časť unikátnej keramickej lampy z Brigetia	132
 Péter Prohászka: Über einige kaiserzeitlichen Funde aus der Südwestslowakei in Lichte neuer archivalischen Angaben	133
Néhány császárkori délnyugat-Szlovákiai leletegyüttesről új levéltári adatok tükrében.....	143
Nálezové celky zo staršej doby rímskej z juhozápadného Slovenska vo svetle nových archívnych prameňov....	144
 Marek Budaj – Péter Prohászka: Ein Solidus des oströmischen Kaisers Anastasius I. aus Čataj.....	145
Solidus východorímskeho cisára Anastázia I. z Čataja	149
 Vladimír Turčan: Včasnostredoveké sídliskové objekty z Lábu	151
Frühmittelalterliche Siedlingsobjekte aus Láb	186
 Alena Šefčáková: Archeozoologické nálezy z včasnostredovekých sídliskových objektov z Lábu, okr. Malacky... Archeo-zoological findings in settlement buildings in Láb, Malacky district	187
196	
 Mária Müllerová: Depozyty južných Slovanov a ich klasifikácia pomocou metódy hlavných komponent.....	197
Hortfunde der Südslawen und Ihre Klassifikation mithilfe der Methoden der Hauptkomponenten.....	211
 Erik Hrnčiarik: Archeologický výskum v exteriéri kostola Narodenia sv. Jána Krstiteľa v Modre	213
Archäologische Grabung im Exterieur der Kirche der Geburt des Hl. Johannes des Täufers in Modra	220

Petra Šimončičová Koóšová: Súbor skla z Killyho kúrie v Častej	221
Glaskomplex aus der Killy-Kurie in Častá.....	243

Daniel Antoni: Dve krátke chladné zbrane z hradu Devín	245
Zwei kurze blanke Waffen aus Burg von Devín	250

KOLOKVIUM

Vladimír Turčan: Dvanásť ročník kolokvií k otázkam rímsko-germánskej archeológie	251
Der zwölften Jahrgang der Kolloquien zu den Fragen der römisch-germanischen Archäologie	252

Eduard Droberjar: Poznámky ke studiu o nejstarší germánské keramice v Čechách a n Moravě.....	253
Bemerkungen zum Studium über die älteste germanische Keramik in Böhmen und Mähren.....	260

Petr Zavřel: Nálezy hrncovitých nádob s tzv. kyjovitým okrajem z období LTD2B – ŘA z jižních Čech.....	261
Die Funde der Töpfe mit kolbenförmig verdicktem Rand aus der Zeitspanne LTD2b – ŘA aus Südböhmen.....	269

Jan Jílek – Vít Vokolek – Kristýna Urbanová: Tkalcovská dílna ze Slepotic, okr. Pardubice. Předběžné vyhodnocení	270
Die Webereiwerkstatt aus Slepotice, Bz. Pardubice. Vorläufige Auswertung	292

Daniel Bursák: Keramický soubor ze sídliště starší doby římské u Tuchlovic, okr. Kladno	295
Keramikkomplex von der Siedlung aus der älteren römischen Kaiserzeit bei Tuchlovice, Bz. Kladno.....	302

Kristian Elschek: Ein frühgermanisches Grubenhaus mit Aucissa-Fibel und ein augusteischer As mit Kontermarke des VARUS aus Zohor (Westslowakei). Beitrag zur Ankunft der ersten Germanen und Römer in den Mitteldonauraum	303
Včasnogermánska polozemnica zo sponou typu Aucissa a augustovský as s kontramarkou „Varus“ zo Zohora (Západné Slovensko). Príspevok k príchodu najstarších Germánov do stredného Podunajska.....	312

RECENZIE - BESPRECHUNGEN

Erik Hrnčiarik: Römisches Kulturgut in der Slowakei. Herstellung, Funktion und Export römischer Manufakturerzeugnisse aus den Provinzen in der Slowakei. Bonn 2013.	315
--	-----

Luděk Galuška: Hledání původu. Od avarských bronzů ke zlatu Velké Moravy. Search for the origin. From Avar bronze items to Great Moravian gold. Brno 2013.	316
---	-----

SKRATKY ČASOPISOV A PERIODÍK

- Acta Arch. Acad. Scien. Hungaricae = Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest
- Anodos = Anodos. Studies of the ancient World. Trnava
- Alt Thüringen = Jahresschrift des Museums für Ur- und Frühgeschichte Thüringens. Weimar
- Antike Welt = Antike Welt Zeitschrift für Archäologie und Kulturgeschichte. Zürich
- Apulum = Buletinul Muzeului regional Alba Iulia. Alba Iulia
- Arh. Vestnik = Arheološki Vestnik. Ljubljana
- Arch. Austriaca = Archaeologia Austriaca. Beiträge zur Paläoanthropologie, Ur- und Frühgeschichte Österreichs. Wien
- Arch. Polona = Archaeologia Polona. Warszawa
- Arch. Pragensia = Archaeologica Pragensia. Praha
- Arch. Österreich = Archäologie Österreichs. Wien
- Arch. Výskumy Jižné Čechy = Archeologické výskumy v jižních Čechách. České Budějovice
- Arch. Ért. = Archaeologiai Értesítő. Budapest
- Arch. Hist. = Archaeologia Historica. Brno
- Arch. Rozhledy = Archeologické Rozhledy. Praha
- AUNC = Acta Universitatis Nicolai Copernici. Toruń
- AVANS = Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku. Nitra
- BAR = British Archaeological Reports. Oxford
- Ber. RGK = Bericht der Römisch-Germanischen Kommission. Mainz am Rhein
- BJV = Berliner Jahrbuch für Vor- und Frühgeschichte. Berlin
- Budapest Régiségei = Budapest régiségei. A Budapesti Történeti régészeti Múzeum Évkönyve. Budapest
- Castelologica Bohemica = Castelologica Bohemica. Praha
- Časopis Moravského Mus. = Časopis Moravského Musea. Brno
- Čas. MSS = Časopis Muzeálnej slovenskej spoločnosti. Martin
- Časopis Národ. Mus. = Časopis Národního muzea. Praha
- Dacia = Dacia - Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Bucarest
- EAZ = Ethnographisch-Archäologische Zeitschrift. Berlin
- FontArchIug = Fontes Archeologiae Jugoslaviae. Beograd
- Folia Arch. = Folia Archaeologica. Annales Musei Nationalis Hungarici. Budapest
- FiS = Forschungen in Stillfried. Wien
- Fundber. Österreich = Fundberichte aus Österreich. Wien
- Germania = Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt am Main
- Herman Ottó Múz. Évk. = A Herrmann Ottó Múzeum Évkönyve
- Hist. Carpatica = Historica Carpatica. Zborník Východoslovenského múzea v Košiciach. Košice
- Hist. Nitrenia = Studia Historica Nitrenia. Nitra
- Historica = Zborník FIF UK Historica. Bratislava
- IzvVAD = Izvestia na Varnenskoto archeologičesko družestvo. Varna
- JbMeckl = Jahrbuch für Bodendenkmalpflege in Mecklenburg. Schwerin
- Jahrb. RGZM = Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums. Mainz
- Jahresschr. Mitteldt. Vorgesch = Jahresschrift für Mitteldeutsche Vorgeschichte. Halle/Saale
- JSH = Jihočeský sborník historický české Budějovice
- KblAG = Korrespondenzblatt der deutschen Gesellschaft für Anthropologie. Braunschweig
- MAAPrilep = Macedoniae Acta Archaeologica. Prilep

MAGW	= Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft. Wien
MarbSt	= Marburger Studien zur Vor- und Frühgeschichte. Marburg
MatStarWczes	= Materiały starożytnie i wczesnośredniowieczne. Wrocław – Warszawa – Kraków - Gdańsk
Mitt. Anthr. Ges.	= Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien.
Wien	
Mitt. DAI	= Mittelungen des Deutschen Archaeologischen Instituts
Mitt. Österreichischen Arbeitsgemeinschaft für Ur- u. Frühgesch.	= Mitteilungen der österreichischen Arbeitsgemeinschaft für Ur- und Frühgeschichte. Wien
Mitt. Prähist. Komm. Österr. Akad.	= Mitteilungen der Prähistorischen Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien
Nové obzory	= Nové obzory. Spoločenskovedný zborník východného Slovenska. Košice
Num. Sborník	= Numismatický sborník. Praha
Obzor Praehist.	= Obzor praehistorickej. Praha
Pam. Arch.	= Památky Archeologicke. Praha
Pam. Múz.	= Pamiatky a múzea. Revue pre kultúrne dedičstvo. Bratislava
PBF	= Prähistorische Bronzefunde
Prähist. Zeitschr.	= Prähistorische Zeitschrift. Leipzig (Berlin)
Pravěk N. Ř.	= Pravěk. Nová Řada. Sborník Příspěvků Moravských a Slezských Archeologů. Brno
Přehled Výzkumů	= Přehled Výzkumů AÚ ČSAV. Brno
Pril. Inst. arheol. Zagrebu	= Prilozi Instituta za archeologiju u Zagrebu. Zagreb
Przegląd Arch.	= Przegląd Archeologiczny. Poznań-Wrocław-Warszawa
Rad vojvođanskih Muz.	= Rad vojvođanskih Muzeja. Novi Sad
RGF	= Römisch-Germanische Forschungen. Franfurkt a. M.
Rég. Füzetek	= Régészeti Füzetek. Budapest
Reussia	= Reussia. Časopis Správy Národného parku Muránska planina. Revúca
Sbor. MSS	= Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti. Martin
Sborník Národ. Muz. Praha	= Sborník Národního muzea v Praze. Praha
Sborník Prací Fil. Fak. Brno	= Sborník Prací Filosofické Fakulty Brněnské University. Brno
Situla	= Razprave Narodnega Muzeja v Ljubljani. Ljubljana
Slov. Arch.	= Slovenská archeológia. Časopis Archeologickeho ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre. Nitra
Slov. Num.	= Slovenská numizmatika. Nitra.
Starinar	= Starinar. Revue de la société archéologique de Belgrade. Belgrade
Stud. Hist. Nitriensia	= Studia Historica Nitriensia. Nitra
Studie Arch. Ústavu ČSAV	= Studie Archeologickeho Ústavu ČSAV. Brno
Stud. și Cerc. Istor. Veche	= Studii și Cercetări de Istorie Veche și Archeologie. Bucarest
Štud. Zvesti AÚ SAV	= Študijné zvesti Archeologickeho ústavu Slovenskej Akadémie vied. Nitra
VAMZagreb	= Vjesnik Arheološkog Muzeja u Zagrebu. Zagreb
Vsl. Pravek	= Východoslovenský pravek. Nitra - Košice
Zalai Múz.	= Zalai Múzeum. Zalaegerszeg
Zbor. SNM, Arch.	= Zborník Slovenského národného múzea. Archeológia. Bratislava
Zbor. SNM, Hist.	= Zborník Slovenského národného múzea. História. Bratislava
Zeischr. Arch.	= Zeitschrift für Archäologie. Bonn
Zeitschr. Schweizer. Arch. u. Kunstgesch.	= Zeitschrift für Schweizerische Archäologie und Kunstgeschichte. Basel
Zlatá stezka	= Zlatá stezka. Prachatice
Zprávy Československé Společnosti Arch.	= Zprávy Československé společnosti archeologické při ČSAV. Praha
Zprávy České Arch. Společnosti.	= Zprávy České archeologické společnosti – Sdružení Archeologů Čech, Moravy a Slezka. Praha

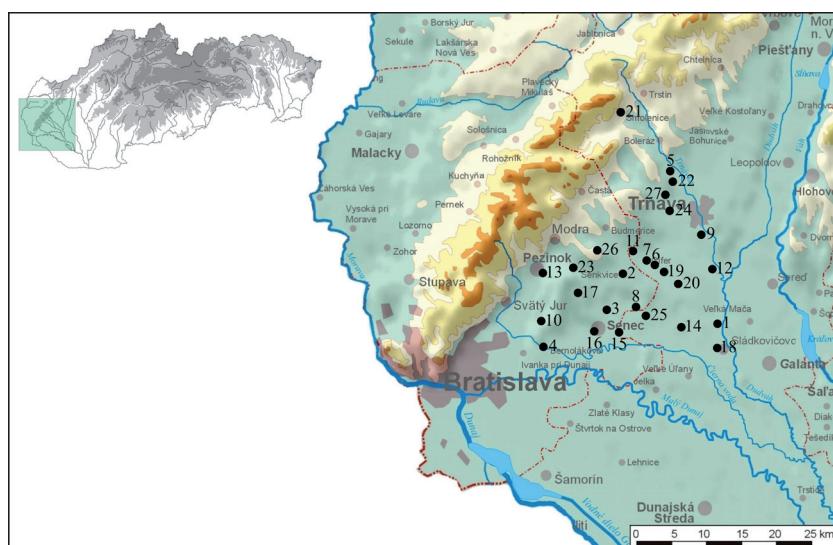
KELTSKÉ SKLENÉ NÁRAMKY Z POVODÍ MALOKARPATSKÝCH POTOKOV

RADOSLAV ČAMBAL – JÁN ŠTRBÍK

Keywords: SW Slovakia, the Celts, the middle LaTène period, glass bracelets, analysis of finds

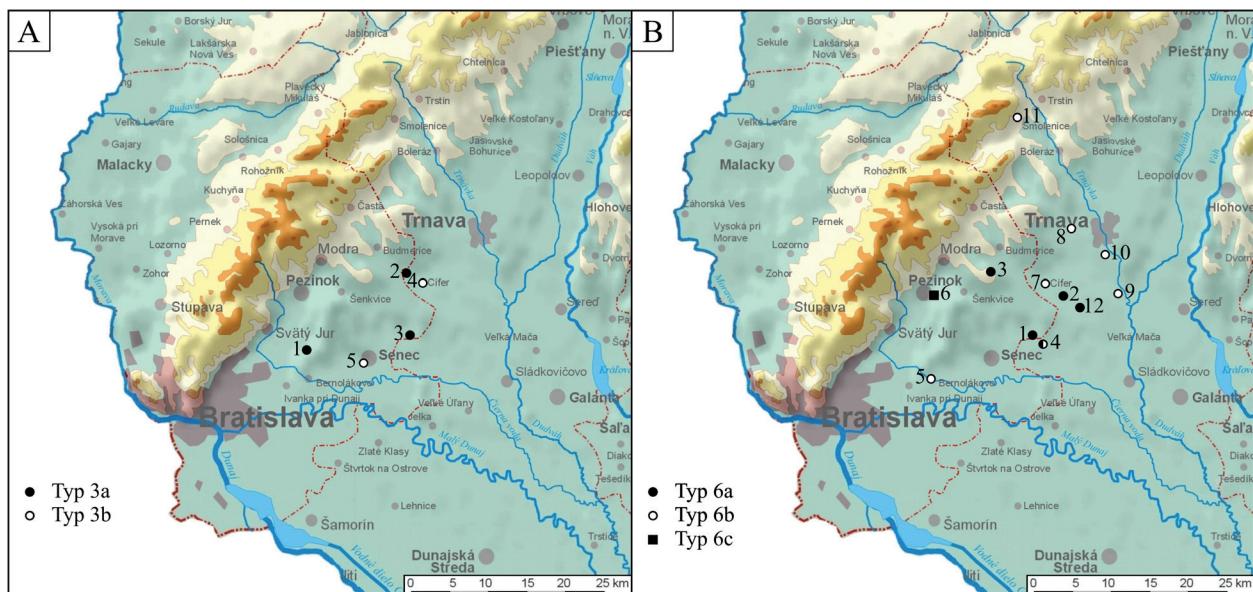
Abstract: *Celtic glass bracelets from the basin of Small Carpathian streams.* New findings of Celtic glass bracelets in the microregion of the western part of South-west Slovakia, from the basin of Small Carpathian streams to the south of the Small Carpathians on the Trnava loess table. The area is delimited by the rivers Čierna voda to the west and Trnávka and Dudváh to the east. The findings are from settlement sites which have mostly not been the subject of archaeological excavations. Types 3, 5, 6, 7, 8, 11, 13 and 14 and their variants have been found. All except for type 5 are made of cobalt blue glass. Based on an assessment of the findings, we have found a significant concentration of bracelets and a massive increase in their growth in this micro-region from LTC1 and LTC2. Sites around the villages of Čífer, Čataj, Veľký Grob and Chorvátsky Grob are some of the most important excavations in terms of the concentration of findings of glass bracelets. In the case of Čataj and Chorvátsky Grob we can assume extensive settlement agglomerations. Dating: LTC1 – LTC2.

V ostatných rokoch sa pracovníkom SNM-Archeologického múzea podarilo vďaka povrchovým prieskumom získať do zbierok pomerne veľký počet fragmentov keltských sklených náramkov. Všetky pochádzajú z oblasti východne od Bratislavы, južne od svahov pohoria Malé Karpaty. Koncentrujú sa v povodí malokarpatských potokov Gidra, Vištucký potok, Parná na Trnavskej sprášovej tabuli v katastroch miest a dedín v okresoch Pezinok, Trnava, Senec a Galanta. Oblasť je ohraničená na západе tokom rieky Čierna voda a na východe riečkami Trnávka a Dudváh (obr. 1). Prevažná časť tu publikovaných náramkov pochádza zo zberov na laténskych sídliskách, ktoré boli iba z minimálnej časti aj archeologicicky skúmané. Súčasťou ich spracovania v tomto príspevku sú okrem nových, prevažne zberových nálezov aj nálezy z laténskych sídliskových objektov, ktoré boli publikované v staršej literatúre (tabela 1). Naposledy boli sklené náramky z územia Slovenska spracované v roku 2004. V nami skúmanom priestore bolo vtedy evidovaných 10 lokalít s ich výskytom (Březinová 2004, 137 nn., obr. 1, tab. 1). Na základe nášho vyhodnotenia je v súčasnosti známych 27 lokalít z povodí malokarpatských potokov (obr. 6 – graf; tabela 1), z ktorých je doteraz známych celkovo 74 kusov sklených fragmentov náramkov (obr. 7 – graf, tabela 1), datovaných do záveru strednej doby laténskej. Na týchto 27 lokalitách sa vyskytlo osem základných typov náramkov rozčlenených podľa typológie T. Haevernickovej s úpravami N. Venclovej, ktoré sú rozdelené do niekoľkých variantov (obr. 7). Vo všetkých prípadoch ide o fragmenty náramkov z kobaltovo modrého skla. Iba v prípade typu 5a je náramok vyrobený z takmer čireho svetlozeleného skla. V skúmanej oblasti nateraz absentujú pohrebiská, čo je však s najväčšou pravdepodobnosťou iba stavom výskumu. Zo sídliskových lokalít pochádza pomerne veľké množstvo starších typov tohto kruhového šperku.

Obr. 1 Rozšírenie keltských sklených náramkov bez rozdielu typu v oblasti povodia Malokarpatských potokov: Abrahám (1), Báhoň (2), Blatné (3), Bernolákovo (4), Bohdanovce nad Trnavou (5), Čífer-Páč (6), Čífer (7), Čataj (8), Hrnčiarovce nad Parnou (9), Chorvátsky Grob (10), Jablonec (11), Majcichov (12), Pezinok (13), Pusté Úľany – Tarnok (14), Reca (15), Senec (16), Senec-Svätý Martin (17), Sládkovičovo (18), Slovenská Nová Ves (19), Slovenská Nová Ves – Voderady (20), Smolenice-Molpír (21), Šelpice (22), Šenkvice (23), Trnava-Biely Kostol (24), Veľký Grob (25), Vištuk (26), Zvončín (27). Číslovanie lokalít odpovedá číslovaniu lokalít uvedených na zozname v tabelle 1.

Úprava mapy R. Čambal.

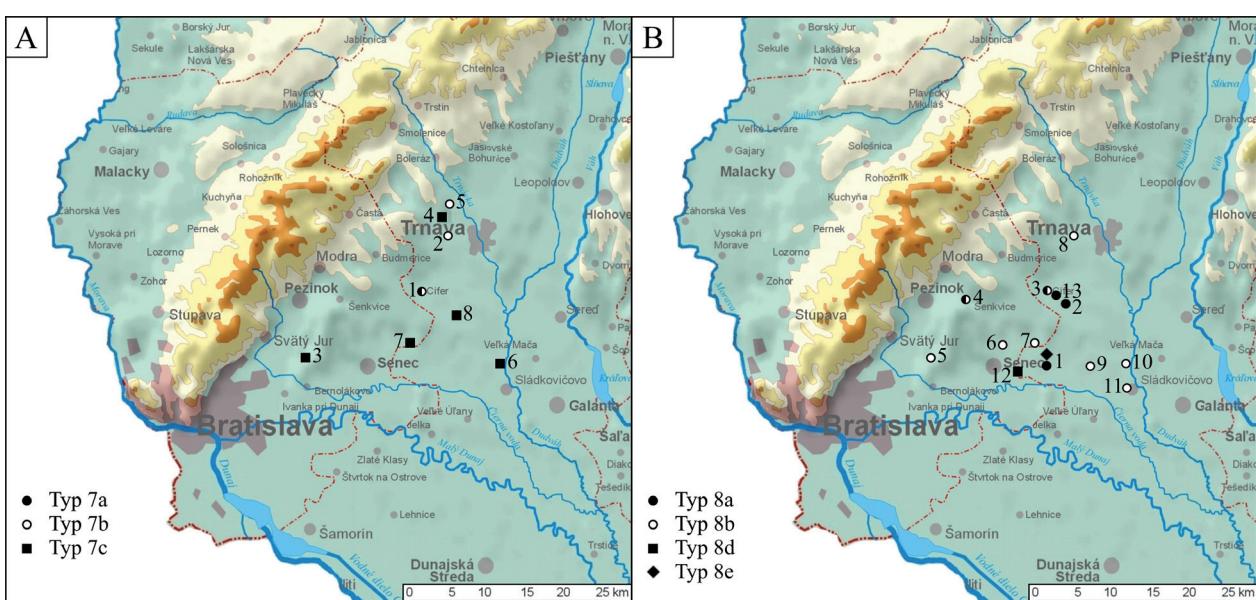

Obr. 2A Rozšírenie náramkov typ 3a: Chorvátsky Grob (1), Jablonec (2), Čataj (3); typ 3b: Cífer (4), Senec (5).

Obr. 2B Rozšírenie náramkov typ 6a: Čataj (1), Slovenská Nová Ves (2), Višňuk (3), Veľký Grob (4), Slovenská Nová Ves – Voderady (12);

typ 6b: Veľký Grob (4), Bernolákovo (5), Cífer (7), Trnava – Biely Kostol (8), Majcichov (9), Hrnčiarovce nad Parnou (10), Smolenice (11),

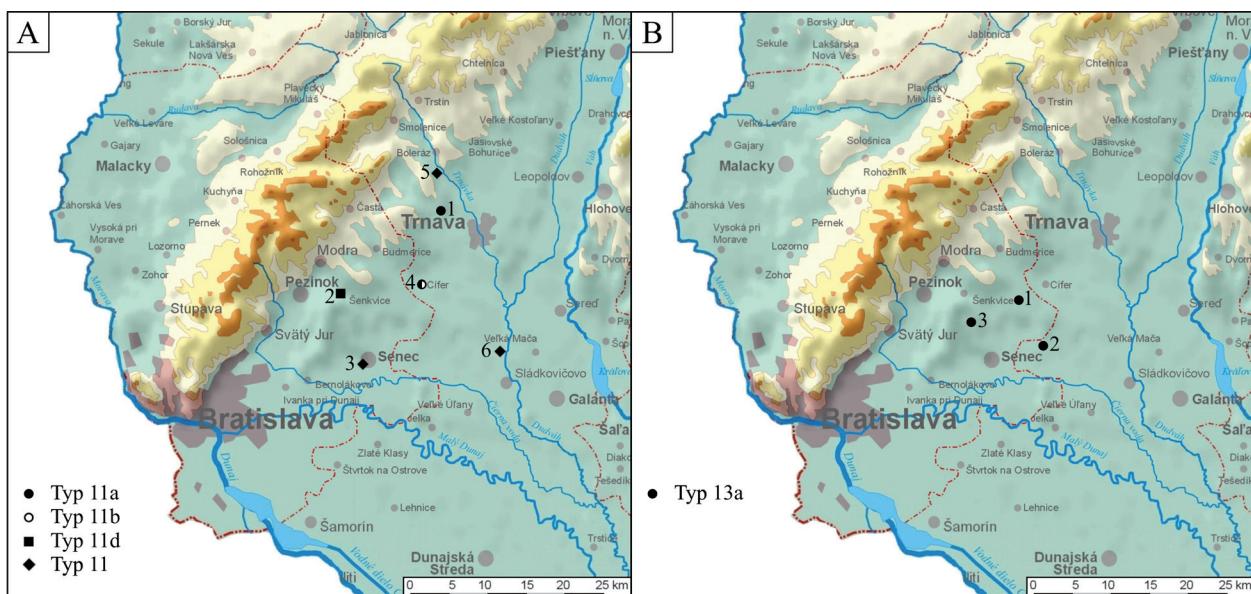
typ 6c: Pezinok (6). Úprava mapy R. Čambal.

Obr. 3A Rozšírenie náramkov typ 7a: Cífer (1); typ 7b: Cífer (1), Trnava – Biely Kostol (2), Šelpice (5); typ 7c: Chorvátsky Grob (3), Zvončín (4), Abrahám (6), Čataj (7), Slovenská Nová Ves – Voderady (8).

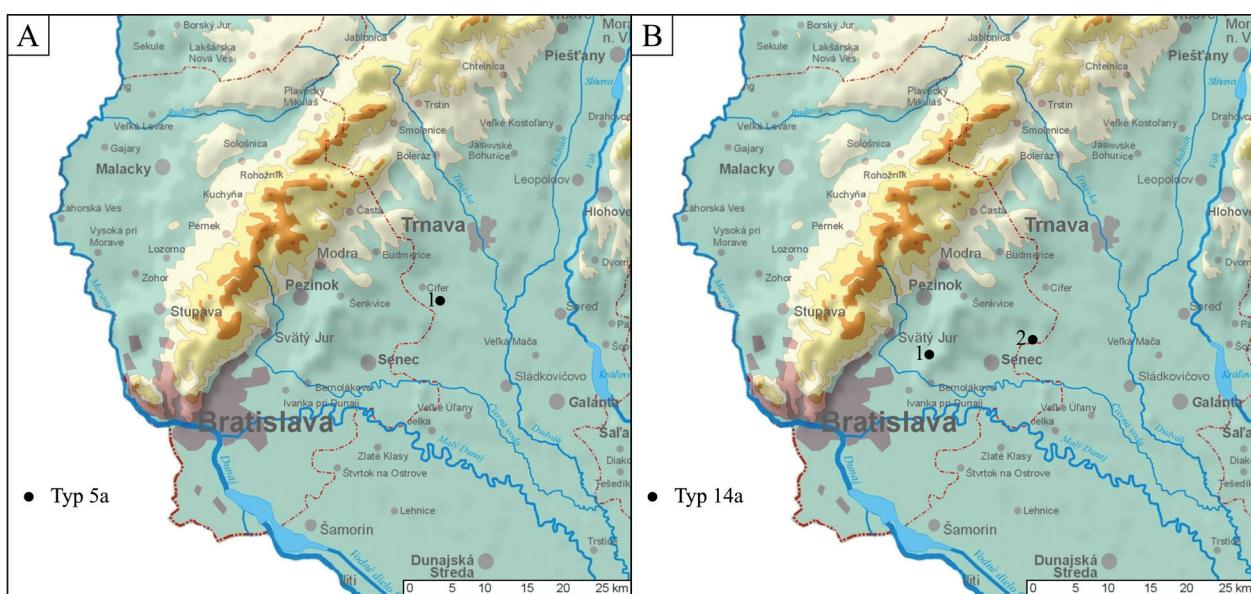
Obr. 3B Rozšírenie náramkov typ 8a: Veľký Grob (1), Slovenská Nová Ves (2), Cífer (3), Šenkvice (4); typ 8b: Cífer (3), Šenkvice (4), Chorvátsky Grob (5), Blatné (6), Čataj (7), Trnava – Biely Kostol (8), Pusté Úľany-Tarnok (9), Abrahám (10), Sládkovičovo (11), Cífer-Páč (13); typ 8d: Reca (12); typ 8e: Veľký Grob (1). Úprava mapy R. Čambal.

Spracovaniu skleného šperku z doby laténskej sa v minulosti venovala značná pozornosť. Prvú komplexnú a zároveň zásadnú prácu publikovala T. Haevernicková, ktorá spracovala dovtedajšie poznatky a skatalogizovala nálezy laténskeho skla z Európy (Haevernick 1960). Neskôr bola doplnená dôležitými prácami predovšetkým R. Gebhardta, ktorý spracoval sklené náramky z oppida Manching, odkiaľ pochádza najväčšie množstvo tohto typu artefaktu (Gebhardt 1989). Z územia Čiech spracovala nálezy keltského skla N. Venclová, ktorá doplnila a rozšírila ich typológiu. V tejto práci je uvedený aj súpis náleزوў zo Slovenska, v ktorom sa uvádzajú 44 lokalít, na ktorých bolo nájdených 76 kusov náramkov a ich zlomkov (Venclová 1982; Venclová 1990, 112, tab. 17). M. Karwowski zozbieran sklené náramky z územia východného Rakúska (Karwowski 2004) a Poľska (Karwowski 1997), pričom typológiu T. Haevernickovej doplnil o varianty jednot-

Obr. 4A Rozšírenie náramkov typ 11a: Zvončín (1), Cífer (4); typ 11b: Cífer (4); typ 11d: Senkvice (2); typ 11: Senec (3),
Bohdanovce nad Trnavou (5), Abrahám (6)

Obr. 4B: Rozšírenie náramkov typ 13a: Báhoň (1), Veľký Grob (2),
Senec-Svätý Martin (3). Úprava mapy R. Čambal.

Obr. 5A Rozšírenie náramkov typ 5a: Slovenská Nová Ves (1).

Obr. 5B Rozšírenie náramkov typ 14a: Chorvátsky Grob (1), Čataj (2). Úprava mapy R. Čambal.

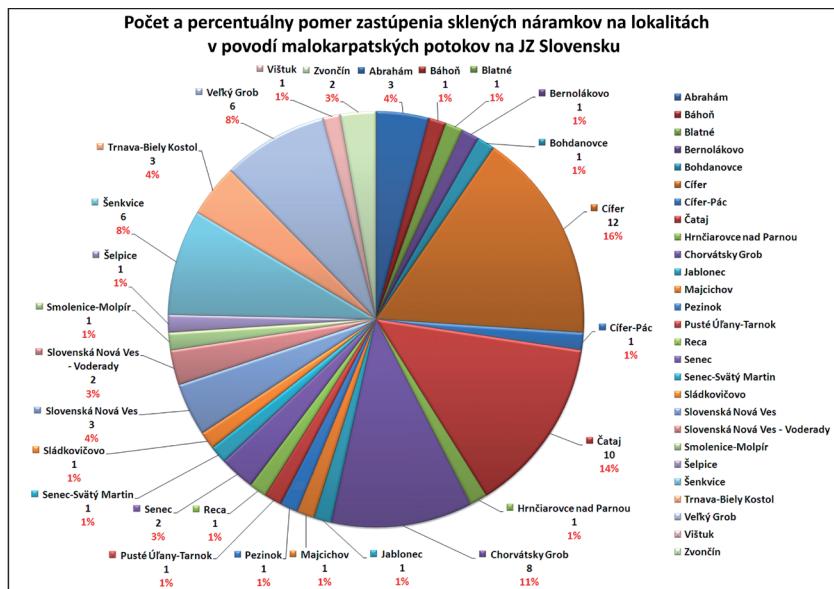
livých ňou vyčlenených typov. Sklený šperk zo Slovenska bol sumárne spracovaný v niekoľkých štúdiách G. Březinovou (Březinová 2004; 2005; 2007; Březinová et al. 2013; Březinová, v tlači). V roku 2004 bolo evidovaných 80 lokalít (Březinová 2004, 139, tab. 1)¹. Hrobové nálezy náramkov z územia Slovenska spracoval J. Bujna a pokúsil sa o ich presnejšie chronologické začlenenie (Bujna 2005).

Vyhodnotenie

V prípade skleného šperku z doby laténskej, v našom prípade sklených náramkov a ich fragmentov, ako aj náramkov z kovu, ide o ženský šperk, tvoriaci súčasť kroja východokeltskej oikumeny (Zachar 1987, 25; Bujna 2005). Masívny výskyt skleného šperku v stredodunajskej oblasti je dôsledkom pôsobenia miestnych sklárskych dielní alebo centier, ktoré túto oblasť zásobovali (Zachar 1987, 40). Jedným z takýchto produkč-

¹ Autori týmto ďakujú kolegyni PhDr. Gertrúde Březinovej, CSc. za pomoc, cenné rady a pripomienky pri spracovávaní materiálu, ako aj za informácie k nepublikovanému materiálu z nami spracovávanej oblasti.

ných centier bolo s najväčšou pravdepodobnosťou na sídlisku v Němčiciach na Morave (Čižmář/Kolníková/Noeske 2008, 658; Březinová et all. 2013, 116). Lokálna dielna sa predpokladá aj v Podunajskej oblasti, kde sa produkovali náramky typu 15, typické práve pre oblasť Slovenska, Moravy a Poľska v LTC1 (Venclová 1982, 83; Březinová 2004, 148; Karwowski 1997, 50). Znalosť spracovania skla u Keltov súvisí pravdepodobne s kontaktom so stredomorskými civilizáciami v rámci ich expanzie v 4. a 3. storočí pred Kr. na Apeninský polostrov a Balkán (Zachar 1987, 40). Vyskytujú sa na pohrebiskách zo záveru strednej doby laténskej ako súčasť hrobovej výbavy ženských jedincov. V stredodunajskom geografickom priestore sa začínajú prvé sklené náramky objavovať od stupňa LTC1a (Březinová 2004, 140). Okrem hrobových nálezov náramkov zo stupňov LTC1a – LTC1c sa nachádzajú náramky a ich fragmenty aj na sídliskách. Mladšie typy tohto typu kruhového šperku patria do stupňa LTC2, kedy postupne sklený šperk vyznieva a iba niektoré typy sa dožívajú stupňa LTD1. Niektoré typy náramkov sa vyskytujú v celej Európe. Patria k nim typy 5a, 12a a 14. Do západo-stredoeurópskej zóny boli zaradené náramky typu 6a, 8a, 8b a 13. Ako špecifické typy pre východo-stredoeurópsku oblasť boli vyzdvihnuté náramky typu 1, 2, 6b / 1 a typ 15 (Venclová 1990, obr. 22). Ženský sklený kruhový šperk môžeme rozdeliť do 5 kategórií: 1. sklené náramnice; 2. sklené náramky; 3. sklené krúžky; 4. sklené prstene; 5. perly. V nami spracovávanom súbore sklenených predmetov sa nachádzajú tri typy kruhového šperku z prevej kategórie. Ide o jeden exemplár náramnice typu 11d s vnútorným priemerom nad 8 cm (tab. I: 26; V: 3). K náramkom, ktorých je v rámci nami publikovaného materiálu najviac, patria všetky exempláre kruhového šperku dosahujúce vnútorný priemer od 5 do 8 cm. Do kategórie malých náramkov resp. krúžkov s vnútorným priemerom do 4,5 cm patrí osem exemplárov z typov 3a (tab. I: 3, III: 2; tab. I: 4, III: 5; tab. I: 2, III: 3), 6a (tab. I: 9, III: 8), 6b / 2 (tab. I: 13, III: 17), 8a (tab. II: 3, IV: 5; tab. II: 2, IV: 1) a 8b (tab. II: 13a, 13b, IV: 6, 7).

Obr. 6 Graf znázorňujúci počet a percentuálny pomer sklenených náramkov bez rozdielu typov na lokalitách v povodí malokarpatských potokov na JZ Slovensku. Graf R. Čambal.

Typ 3

Náramky typu 3 patria k najstarším typom skleneného kruhového šperku. Vyskytujú sa v hroboch aj na sídliskách. Ide o jednoduché náramky, vyrobené z modrého skla, ktoré majú v priereze tvar písmena D. Sú rozdelené na typy 3a, 3b / 1 s osmičkovitými slučkami bielej farby a typ 3b / 2 s vlnovkou. V nami vyzdvihnutej oblasti sa vyskytli v piatich kusoch resp. šiestich exemplároch na piatich lokalitách (obr. 2A). Štyri exempláre sú na základe fragmentov bez výzdoby priradené k typu 3a (tab. I: 1-4; III: 2-5). Jeden fragment patrí k typu 3b bez možnosti určenia výzdoby, ktorá je v podobe žltého pretiahnutého flíaku (tab. I: 5; III: 6). Jeden fragment je známy zo zásypu objektu 1/04 v Senci. Ide o fragment náramku modrej farby s vlnovkou typu 3b / 2 (Čurný/Kovář 2006, tab. 5: 10). Modré nečlenené náramky skupiny 3b / 1 zdobené výzdobou v podobe slučky patria do stupňa LTC1a, najneskôr do LTC1b. Variant 3b / 2 s vlnicou je o niečo mladší, datovaný do LTC1b (Bujna 2005, 152, 154; Březinová et all 2013, 121). Datovanie nezdobených náramkov skupiny 3a patrí do stupňa LTC1b (Bujna 2005, 152, 154), najneskôr však do LTC2 (Březinová et all 2013, 121).

Typ 5a

Náramky tohto typu patria k najstaršiemu sklenenému kruhovému šperku. V našom prípade ide o typ 5a takmer čírej farby s nádyhom do svetlozelená so stopami po nalepenom vlákne modrej farby, vytvárajúcich mriežku po obvode náramku (tab. I: 6; III: 1). Prierez náramku má tvar písmena D. Fragment náramku je sekundárne poškodený ohňom a mierne deformovaný. Našiel sa v Slovenskej Novej Vsi (obr. 5A), nedaleko nálezu zoomorfného ucha v podobe kanca zo pseudokantharoidnej nádoby, ktorá sa vyskytuje

v bohatu vybavených hroboch (Čambal 2012, 125-128). Vzhľadom na tieto nálezy nie je vylúčené, že sa na tejto lokalite nachádza žiarové pohrebisko. Jeho datovanie spadá do stupňa LTC1c (Bujna 2005, 154, 155, Venclová 1990, 118).

Typ 6

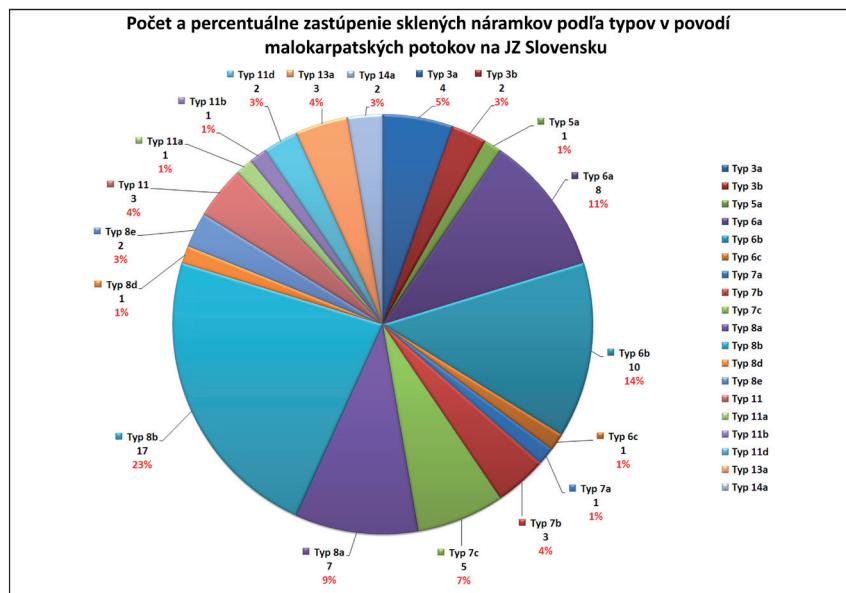
V nami skúmanom mikroregióne sa vyskytli náramky troch variant trojrebrovýho náramku typu 6, ktorého stredové rebro je výrazné, nečlenené a dve postranné sú subtilné. V prípade tohto typu náramkov je jednoznačné priradenie k typu 6a problematické vzhľadom na fragmentárnosť náramkov, keďže sa mohla dochovať nezdobená časť náramku, ktorý mohol byť z časti zdobený. V našej oblasti ide o typ 6a, 6b a 6c modrej farby (obr. 2B). Náramky typu 6b boli N. Venclovou rozdelené na dva varianty. Typ 6b/1 je modrej farby a na stredovom rebre má nalepenú výzdobu v podobe osmičkovitého motívu bielej farby (tab. I: 15-18; tab. III: 13, 14, 18, 19). Jeho datovanie patrí do LTC1 (Venclová 1990, 120). Typ 6b/2 má na stredovom rebre výzdobu v podobe vlnovky (tab. I: 13, 14; tab. III: 16, 17) a ich datovanie patrí do LTC2-LTD (Venclová 1990, 120, 121, Pl. 11; Březinová 2004, 143). Podľa M. Karwowského datovanie náramkov typu 6b spadá do LTC1a-LTC1b (Karwowski 2004, Abb. 25). Náramok typu 6c (tab. I: 19; III: 15) sa našiel pri Pezinku a patrí k zriedkavým typom. Charakteristickým je pre neho rovnaká šírka všetkých troch rebier. Je veľmi pravdepodobné, že sa začína vyskytovať ešte v LTC1 a prežíva v LTC2 (Karwowski 2004, 77). Podľa N. Venclovej patrí do LTD, je však vyrobený z číreho skla (Venclová 1990, 122).

Z obce Dolné Trhovište pochádza nález zo zničeného keltského hrobu. Ide o lokalitu, ktorá je z geografického hľadiska najbližšia nami skúmanému regiónu, kde sa našiel hrob

z doby laténskej. V hrobe sa údajne nachádzali dve kostry uložené nad sebou, pričom vrchná bola bez inventára a druhá, spodná, mala na rukách jeden sklený a dva ďalšie náramky. Išlo o bronzový puklicový kruh a zlomok analogického exemplára (Novák 1987, 77, obr. 34: 2). V prípade skleného náramku išlo o typ Haevernick 6b/2 z kobaltovo modrého skla, ktorý bol zdobený vlnovkou z bielej pastóznej hmoty (Novák 1987, 77, obr. 34: 2). Na základe bronzových puklicových náramkov neskorého typu BR-F, skupiny F5-AA podľa triedenia J. Bujnu hrob patrí do stupňov LTC1b-C1c (Bujna 2005, 57, 154-155, obr. 35). Tak isto je datovaný aj sklený kruh (Bujna 2005, 154-155). Typ 6 je v prevedení 6a a 6b druhým najčastejšie sa vyskytujúcim typom medzi nálezmi náramkov v rámci skúmaného regiónu povodia malokarpatských potokov (obr. 7).

Typ 7

Na sledovanom území povodia malokarpatských potokov sa objavili aj tri varianty náramku typu 7 (obr. 3A). Ide o päťrebrové náramky typu 7a (tab. I: 20; III: 23) a 7b (tab. I: 21, 24; III: 22; V: 5), v prípade ktorých sú tri stredové rebrá dominujúce a dve bočné subtilne. Typ 7c (tab. I: 22, 23; III: 20, 21) je štvorrebrový náramok s dvojicou výrazných stredových rebier a dvojicou postranných, ktoré sú tenšie. Zaujímavosťou je, že typ náramku 7 sa v nami skúmanom priestore vyskytuje pomerne často. Objavujú sa v základnej verzii 7a, ktorej výskyt korešponduje so stupňom LTC2 a jeho výskyt sa predpokladá aj v LTD. V nami spracovannej oblasti sa však častejšie vyskytujú typy 7b a 7c (obr. 7). Začiatok výskytu typu 7b začína skôr ako 7a, t.j. niekedy v závere LTC1 a začiatkom LTC2 (Venclová 1990, 123). Podľa M. Karwowského sú súčasné oba typy, existujúce od LTC1b a v LTC2 (Karwowski 2004, 78, Abb. 25). Náramok typu 7c sa zaraduje podobne ako ostatné typy 7 do stupňov LTC2 s možnosťou výskytu v LTD (Venclová 1990, 123). Na Slovensku sa vyskytujú náramky typu 7 na sídliskách zo záveru LTC1 a prevažná časť je datovaná do LTC2 (Březinová 2004, 143). V hrobových celkoch zo záveru strednej doby laténskej sa tieto typy neobjavujú.

Obr. 7 Graf znázorňujúci počet a percentuálne zastúpenie sklených náramkov podľa typov v povodí malokarpatských potokov na JZ Slovensku. Graf R. Čambal.

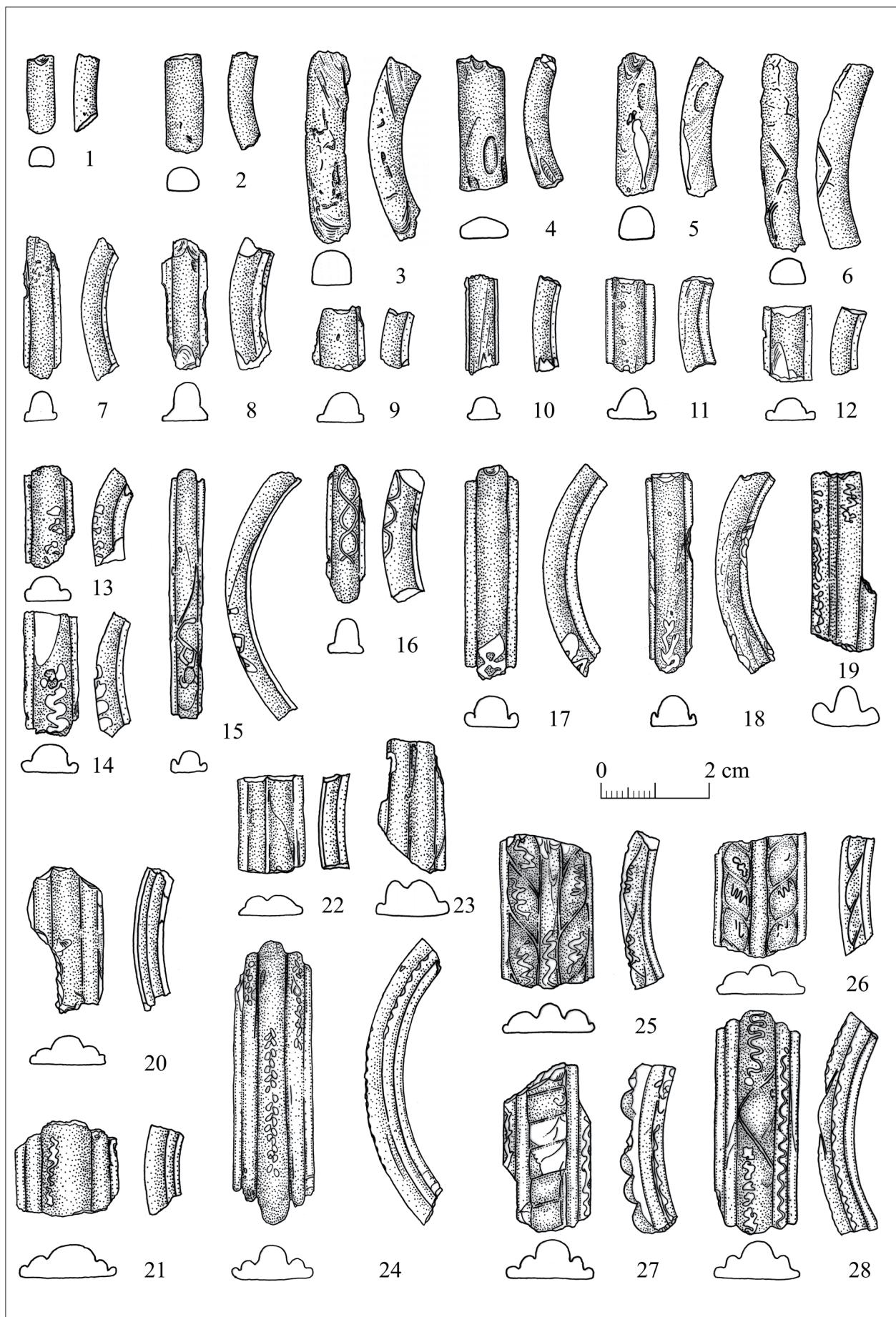
Typ 8

Náramky typu 8, variantov 8a a 8b patria v skúmanej oblasti malokarpatských potokov k najpočetnejšie zastúpeným. Ide o typy trojrebrového náramku so zvýrazneným stredovým rebrom, ktoré je priečne členené, vyrobené z kobaltovo modrého skla. Doplňajú ich nálezy variantov 8d a 8e, ktoré sú v tomto priestore

Číslo	Lokalita	Okres	Druh náleziska	objekt	typ náramku	Literatúra
1	Abrahám	Galanta	sídlisko	zber	8b	Tab. II: 12; IV: 20; <i>Bartík/Štrbík 1996, obr. 4: 2</i>
	Abrahám	Galanta	sídlisko	zber	11	<i>Venclová 1990</i>
	Abrahám	Galanta	sídlisko	zber	7c	<i>Venclová 1990</i>
2	Báhoň	Pezinok	sídlisko	zber	13a	Tab. II: 22; V: 9
3	Blatné	Senec	sídlisko	zber	8b	Tab. II: 9; IV: 11
4	Bernolákovo	Senec	sídlisko	zber	6b/1	Tab. I: 17; III: 18
5	Bohdanova nad Trnavou	Trnava	sídlisko	zber	11	<i>Březinová v tlači</i>
6	Cífer-Páč	Trnava	sídlisko	obj. 134/76	8a	<i>Kolník 1977, 168-169, obr. 103: 1</i>
7	Cífer	Trnava	sídlisko	zber	11b	<i>Ruttkay et all 2002, 169, obr. 130: 13</i>
	Cífer	Trnava	sídlisko	zber	6a	<i>Březinová v tlači</i>
	Cífer	Trnava	sídlisko	zber	6b/1	<i>Březinová v tlači</i>
	Cífer	Trnava	sídlisko	zber	3b	Tab. I: 5; III: 6
	Cífer	Trnava	sídlisko	zber	6b/1	Tab. I: 16; III: 14
	Cífer	Trnava	sídlisko	zber	6b/1	Tab. I: 18; III: 19
	Cífer	Trnava	sídlisko	zber	7a	Tab. I: 20; III: 23
	Cífer	Trnava	sídlisko	zber	7b	Tab. I: 21; III: 22
	Cífer	Trnava	sídlisko	zber	8a	Tab. II: 4; IV: 3
	Cífer	Trnava	sídlisko	zber	8b	Tab. II: 16; IV: 16
	Cífer	Trnava	sídlisko	zber	8a	<i>Bartík/Štrbík 2000b, obr. 2: 1</i>
	Cífer-Jarná	Trnava	sídlisko	zber	6b/2	Tab. I: 14; III: 16; <i>Bartík/Štrbík 2000a, obr. 5: 6</i>
8	Čataj	Senec	sídlisko	obj. 1/65	7c	<i>Březinová v tlači</i>
	Čataj	Senec	sídlisko	obj. 1/65	8b	<i>Březinová v tlači</i>
	Čataj	Senec	sídlisko	zber	3a	Tab. I: 1; III: 4
	Čataj	Senec	sídlisko	zber	6a	Tab. I: 10; III: 11
	Čataj	Senec	sídlisko	zber	6a	Tab. I: 8; III: 10
	Čataj	Senec	sídlisko	zber	8b	Tab. II: 14; IV: 9
	Čataj	Senec	sídlisko	zber	8b	Tab. II: 18; IV: 17
	Čataj	Trnava	sídlisko	zber	14a	Tab. II: 25; V: 1
	Čataj-Šúr	Senec	sídlisko	zber	8b	Tab. II: 10; IV: 10
9	Čataj-Šúr	Senec	sídlisko	zber	6a	Tab. I: 11; III: 7
10	Hrnčiarovce nad Parnou	Trnava	sídlisko	zber	6b	<i>Březinová 2004, 139, Tab. 1; Březinová v tlači</i>
	Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda	Senec	sídlisko	zber	3a	Tab. I: 4; III: 5
	Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda	Senec	sídlisko	zber	3a	Tab. I: 2; III: 3
	Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda	Senec	sídlisko	zber	7c	Tab. I: 23; III: 20
	Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda	Senec	sídlisko	zber	8b	Tab. II: 15; IV: 18

	Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda	Senec	sídlisko	zber	8b	Tab. II: 7; IV: 15
	Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda	Senec	sídlisko	zber	8b	Tab. II: 19; IV: 19
	Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda	Senec	sídlisko	zber	8b	Tab. II: 17; IV: 14
	Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda	Senec	sídlisko	zber	14a	Tab. II: 24; V: 2
11	Jablonec	Trnava	sídlisko	zber	3a	Tab. I: 3; III: 2
12	Majcichov „Pažiť“	Trnava	sídlisko	zber	6b	<i>Březinová v tlači</i>
13	Pezinok, poloha Lúky	Pezinok	sídlisko	zber	6c	Tab. I: 19; III: 15
14	Pusté Úľany - Tarnok	Galanta	sídlisko	zber	8b	Tab. II: 13a; 13b; IV: 6, 7
15	Reca	Senec	sídlisko	zber	8d	Tab. I: 27; V: 6
16	Senec	Senec	sídlisko	obj. 1/04	3b/2	<i>Čurný /Kovár 2006, tab. 5: 10</i>
	Senec	Senec	sídlisko	zber	11	<i>Březinová v tlači</i>
17	Senec-Sväty Martin	Senec	sídlisko	zber	13a	Tab. II: 20; V: 10
18	Sládkovičovo, Nové Diely	Galanta	sídlisko	zber	8b	<i>Kolník 1980, Taf. CLXIV: 5</i>
19	Slovenská Nová Ves	Trnava	pohrebisko?	zber	5a	Tab. I: 6; III: 1
	Slovenská Nová Ves	Trnava	sídlisko	zber	6a	Tab. I: 12; III: 9
	Slovenská Nová Ves	Trnava	sídlisko	zber	8a	Tab. II: 3; IV: 5
20	Slovenská Nová Ves, Voderady	Trnava	sídlisko	zber	7c	<i>Bartík/Štrbík 2000b, obr. 2: 3</i>
	Slovenská Nová Ves, Voderady	Trnava	sídlisko	zber	6a	<i>Bartík/Štrbík 2000b, obr. 2: 4</i>
21	Smolenice-Molpír	Trnava	sídlisko	zber	8b/1	<i>Dušek/Dušek 1995, Taf 130: 5</i>
22	Šelpice	Trnava	sídlisko	zber	7b	<i>Březinová v tlači</i>
23	Šenkvice	Pezinok	sídlisko	zber	8a	Tab. II: 5; IV: 12
	Šenkvice	Pezinok	sídlisko	zber	8a	Tab. II: 1; IV: 2
	Šenkvice	Pezinok	sídlisko	zber	8b	Tab. II: 8; IV: 13
	Šenkvice	Pezinok	sídlisko	zber	8b	Tab. II: 6; IV: 4
	Šenkvice	Pezinok	sídlisko	zber	11d	Tab. I: 26; V: 3
	Šenkvice	Pezinok	sídlisko	zber	11d	Tab. I: 25; V: 4
24	Trnava-Biely Kostol, Horné pole	Trnava	sídlisko	obj. IX	6b/1	Tab. I: 15; III: 13; <i>Bartík/Březinová 1996, tab. XVI: 2</i>
	Trnava-Biely Kostol, Horné pole	Trnava	sídlisko	obj. IX	8b	Tab. II: 11; IV: 8; <i>Bartík/Březinová 1996, tab. XVI: 1</i>
	Trnava-Biely Kostol	Trnava	sídlisko	zber	7b	Tab. I: 24; V: 5
25	Veľký Grob	Galanta	sídlisko	zber	6a	Tab. I: 7; III: 12
	Veľký Grob	Galanta	sídlisko	zber	6b/2	Tab. I: 13; III: 17
	Veľký Grob	Galanta	sídlisko	zber	8a	Tab. II: 2; IV: 1
	Veľký Grob	Galanta	sídlisko	zber	8e	Tab. I: 28; V: 7
	Veľký Grob	Galanta	sídlisko	zber	13a	Tab. II: 21; V: 8; <i>Bartík/Štrbík 2000a, obr. 5: 2</i>
	Veľký Grob	Galanta	sídlisko	zber	8e	<i>Bartík/Štrbík 2000b, obr. 2: 4</i>
26	Vištuk	Pezinok	sídlisko	zber	6a	Tab. I: 9; III: 8
27	Zvončín	Trnava	sídlisko	zber	7c	Tab. I: 22; III: 21
	Zvončín	Trnava	sídlisko	zber	11a	Tab. II: 23; III: 24

Tabela 1 Súpis lokalít a jednotlivých typov náramkov na nich nájdených. Číslovanie lokalít v tabele zodpovedá číslovaniu lokalít na obr. 1 – mape lokalít.

Tab. I Náramky: typ 3a (1 – 4) a 3b (5); typ 5a (6); typ 6a (7 – 12), 6b / 1 (15 – 18), 6b / 2 (13 – 14) a typ 6c (19); typ 7a (20), 7b (21, 24) a 7c (22 – 23); typ 11d (25 – 26); typ 8d (27) a 8e (28). Autor R. Čambal.

zriedkavé (obr. 3B, obr. 7, tabela 1). Na nami skúmanom území sa vyskytli náramky tohto typu v podobe variantov 8a, 8b, 8d a 8e. Typ 8a je nezdobený (tab. II: 1-5; IV: 1, 2, 3, 5, 12) a 8b zdobený vlnovkami žltej farby na priečnych rebrách (tab. II: 6-19; IV: 4, 6-11, 13-20). Nepočetne sú zastúpené typy 8d (tab. I: 27; V: 6) a 8e (tab. I: 28; V: 7). V prípade základných variantov 8a a 8b ide o najpočetnejšie typy náramkov na tomto území (obr. 3B). Začiatok výskytu náramku typu 8b spadá do záverečného horizontu plochých kelt-ských pohrebísk, kde sa vyskytujú v žiarových hroboch. Ide o stupeň LTC1c a ich výskyt sa predpokladá aj v stupni LTC2 (Bujska 2005, 154, 155; Karwowski 2004, Abb. 25). Sídliskové nálezy sú datované do záveru LTC1 a do LTC2 (Březinová 2004, 143; Březinová 2005, 21). Podobne je datovaný aj nezdobený variant 8a (Venclová 1990, 124). Variant náramku 8e bol vyčlenený N. Venclovou s tým, že ide o zriedkavý typ, vyskytujúci sa predovšetkým v LTC2, podobne ako variant 8d (Venclová 1990, 125; Březinová 2004, 143). Zo Sládkovičova pochádza jeden exemplár náramku typu 8b, ktorý bol nájdený počas archeologického výskumu germánskeho pohrebiska. Ide o ojedinely nález (Kolník 1980, Taf. CLXIV: 5).

Typ 11

Pomerne veľkým počtom sú na lokalitách v povodí malokarpatských potokov zastúpené náramky typu 11 a jeho variantov 11a, 11b, 11d (obr. 4A, obr. 7). Náramky typu 11 patria k dlho prežívajúcim typom skleného šperku (Venclová 1990, 126). Celkovo je najviac zastúpený štvorrebrový typ 11a s priečne presekávanými dvoma stredovými rebrami, ktoré vytvárajú vzor obilného klasu (tab. II: 23; III: 24). V regióne sa objavuje aj typ 11b (tabela 1). Začiatok výroby typov 11a a 11b je datovaný do LTC1b a prežívajú do stupňa LTC2 (Venclová 1990, 126, Karwowski 2004, Abb. 25). Najzaujímavejším je však výskyt ojedinelého typu 11d. Ide o päťrebrový náramok, ktorého stredové rebro je hladké, nezdobené. Dve rebrá vedľa stredového sú po každej strane šikmo priečne členené plochými rebrami, vytvárajúce dojem vrkoča, resp. zrniek obilného klasu. Z lokality Šenkvice (obr. 4A: 2) pochádzajú dva fragmenty modrej farby (tab. I: 25, 26; V: 3, 4). Ten-to variant bol priradený k typu 11 T. Haevernickou (Haevernick 1960, 181, č. 16). Analogický náramok z modrého skla je z Němčic na Hané, kde ho N. Venclová označuje už ako typ 11d (Venclová et all. 2009, obr. 3: číslo vzorky 14). Zhodný fragment tohto typu náramku sa našiel na Oberleiserbergu v Dolnom Rakúsku. M. Karwowski ho eviduje ako nevyčlenený typ skupiny 11 a označuje ho ako „Anhang A7“ (Karwowski 1999, 213, Abb. 6: c; Karwowski 2004, 35, 36, Tafel 47: 468). Podobný náramok pochádza zo Stradoníc, avšak zo svetložltého prieľadného skla (Píč 1903, tab. V: 41; Venclová 1990, Pl. 35: 2). Vo všetkých prípadoch až na nález zo Stradonic ide o výrobky z modrého skla. Zaujímavý je fakt, že nami pertraktované nálezy zo Šenkvíca sú nateraz jedinými nálezmi tohto typu zo Slovenska. Datovanie tohto typu náramku spadá na začiatok LTC1 (Venclová et all. 2009, 383, 418).

Typ 13a

K ojedinelým nálezom všeobecne patria aj štvorrebrové náramky s priečne šikmo presekávanými stredovými rebrami typu 13a (tab. II: 20-22; V: 8-10). Našli sa na troch lokalitách (obr. 4B). Vo veľkom počte sa nachádzajú v Nemčiciach na Hané, kde tvoria 30% nálezov sklených náramkov. Ich datovanie spadá na záver LTC1 a do LTC2 (Čižmář/Kolníková/Noeske 2008, 658; Karwowski 2004, Abb. 25). Nie je vylúčené, že aj nálezy z JZ Slovenska pochádzajú zo sklárskeho centra na Morave.

Typ 14a

Z povodia malokarpatských potokov poznáme nateraz dva exempláre trojrebrového náramku s bradavkovitými výčnelkami typu 14a (obr. 5B). V oboch prípadoch ide o zber. Jeden fragment pochádza z Čataja (tab. II: 25; V: 1) a druhý z Chorvátskeho Grobu, Čiernej vody (tab. II: 24; V: 2). Náramky tohto typu sa vyskytujú predovšetkým v bohatu vybavených ženských hroboch. Spolu s typmi 3a, 5b a 6b ide o najstaršie náramky v nami skúmanom priestore. Ich datovanie spadá do stupňa LTC1a - LTC1b (Březinová 2005, 21; Bujska 2005, 154).

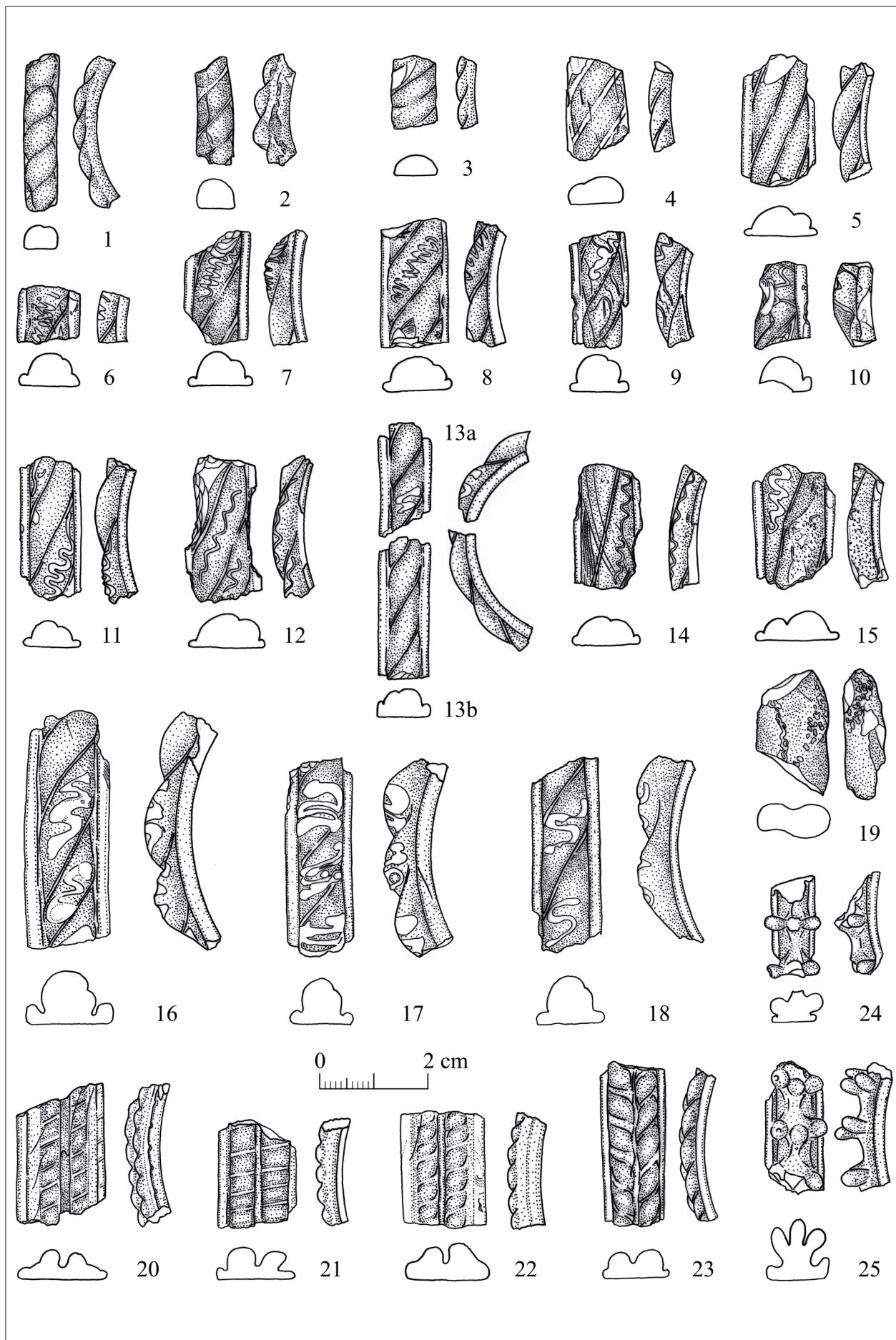
Katalóg nálezov:

Typ 3a

1. Fragment jednoduchého skleného náramku /krúžku kobaltovo modrej farby typu Haevernick 3a. Prierez náramku je v tvare písmena D. Povrch je nezdobený. Na povrchu sú viditeľné skorodované sklené vlákna. Rozmery: vnútorný Ø 4,5 cm, šírka 0,75 cm, výška 0,66 cm, dĺžka fragmentu 3,43 cm (tab. I: 3; III: 2). Uloženie: SNM-Archeologicke múzeum Bratislava, evid. č. AP 84959.

Nálezisko: Jablonec, okr. Trnava, zber.

2. Fragment skleného náramku kobaltovo modrej farby typu Haevernick 3a. Prierez náramku je v tvare písmena D. Povrch je nezdobený. Náramok bol vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 6 cm, šírka: 0,51 cm, výška: 0,39 cm, dĺžka fragmentu: 1,38 cm (tab. I: 1; III: 4).

Tab. II Náramky: typ 8a (1 – 5), 8b (6 – 19); typ 13a (20 – 22), typ 11a (23); typ 14a (24 – 25). Autor R. Čambal.

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84943.

Nálezisko: Čataj, okr. Senec, zber.

3. Fragment skleného náramku/krúžku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 3a*. Prierezu náramku je plochý v tvare písmena D. Povrch je nezdobený, matný, nachádzajú sa v ňom bubliny. Náramok bol vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 4 cm, šírka: 0,9 cm, výška: 0,42 cm, dĺžka fragmentu: 2,5 cm (tab. I: 4; III: 5).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84979.

Nálezisko: Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda, okr. Senec, zber.

4. Fragment skleného náramku/krúžku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 3a*. Prierezu náramku je v tvare písmena D. Povrch je nezdobený a matný. Náramok bol vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 4 cm, šírka: 0,7 cm, výška: 0,48 cm, dĺžka fragmentu: 1,82 cm (tab. I: 2; III: 3).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84980.

Nálezisko: Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda, okr. Senec, zber.

Typ 3b

1. Fragment skleného náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 3b*. Prierez náramku je v tvare písmena D. Povrch je zdobený žltou žltým sklom, vytvárajúcim kompaktnú hmotu s modrým telom náramku. Na povrchu sú viditeľné skorodované sklené vlákna. Rozmery: vnútorný Ø: 6 cm, šírka: 0,79 cm, výška: 0,6 cm, dĺžka fragmentu: 2,6 cm (tab. I: 5; III: 6).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84941.

Nálezisko: Cífer, okr. Trnava, zber.

Typ 5a

1. Fragment skleného náramku z priehľadného takmer číreho skla so svetlozeleným nádyhom typu *Haevernick 5a*. Prierez náramku má tvar písmena D. Povrch je zdobený fragmentárne zachovanou výzdobou modrej farby a negatívom lôžka pre sklené vlákno modrej farby. Výzdoba vytvárala sieťový ornament po celom obvode náramku. Výzdoba vytvára motív lomenej vlnovky. Náramok je vyrobený z kvalitne spracovaného skla, sekundárne natavený a deformovaný ohňom. Rozmery: vnútorný Ø: 8 cm, šírka: 0,8 cm, výška: 0,62 cm, dĺžka fragmentu: 3,4 cm (tab. I: 6; III: 1).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84953.

Nálezisko: Slovenská Nová Ves, okr. Trnava, zber.

Typ 6a

1. Fragment skleného trojrebrového náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 6a*. Stredové rebro je rovné, zosilnené a nečlenené. Dve bočné – okrajové rebrá sú úzke. Povrch fragmentu je nezdobený. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 4,5 cm, šírka: 0,9 cm, výška: 0,48 cm, dĺžka fragmentu: 1,4 cm (tab. I: 12; III: 9).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84954.

Nálezisko: Slovenská Nová Ves, okr. Trnava, zber.

2. Fragment skleného trojrebrového náramku/krúžku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 6a*. Stredové rebro je rovné, zosilnené a nečlenené. Dve bočné – okrajové rebrá sú úzke. Povrch fragmentu je nezdobený. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 4 cm, šírka: 0,92 cm, výška: 0,55 cm, dĺžka fragmentu: 1,12 cm (tab. I: 9; III: 8).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84958.

Nálezisko: Višňuk, okr. Pezinok, zber.

3. Fragment skleného trojrebrového náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 6a*. Stredové rebro je rovné, zosilnené a nečlenené. Dve bočné – okrajové rebrá sú úzke. Povrch fragmentu je nezdobený. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 7 cm, šírka: 0,7 cm, výška: 0,48 cm, dĺžka fragmentu: 2,26 cm (tab. I: 7; III: 12).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84933.

Nálezisko: Veľký Grob, okr. Galanta, zber.

4. Fragment skleného trojrebrového náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 6a*. Stredové rebro je rovné, zosilnené a nečlenené. Dve bočné – okrajové rebrá sú úzke. Povrch fragmentu je nezdobený. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla so stopami po vlákne. Rozmery: vnútorný Ø: 6 cm, šírka: 0,6 cm, výška: 0,51 cm, dĺžka fragmentu: 1,83 cm (tab. I: 10; III: 11).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84945.

Nálezisko: Čataj, okr. Senec, zber.

5. Fragment skleného trojrebrového náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 6a*. Stredové rebro je rovné, zosilnené a nečlenené. Dve bočné – okrajové rebrá sú úzke. Povrch fragmentu je nezdobený. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 5,5 cm, šírka: 0,9⁺ cm, výška: 0,72 cm, dĺžka fragmentu: 2,5 cm (tab. I: 8; III: 10).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84946.

Nálezisko: Čataj, okr. Senec, zber.

6. Fragment skleného trojrebrového náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 6a*. Stredové rebro je rovné, zosilnené a nečlenené. Dve bočné – okrajové rebrá sú úzke. Povrch fragmentu je nezdobený. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 5 cm, šírka: 0,91 cm, výška: 0,58 cm, dĺžka fragmentu: 1,76 cm (tab. I: 11; III: 7).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84982.

Nálezisko: Čataj - Šúr, okr. Senec, zber.

Typ 6b

1. Fragment skleného trojrebrovitého náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 6b/2*. Stredové rebro je rovné, zosilnené a nečlenené. Povrch je zdobený bielou sklenou pastou vytvárajúcou zhustenú vlnovku. Dve bočné – okrajové rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 6 cm, šírka: 1 cm, výška: 0,56 cm, dĺžka fragmentu: 2,2 cm (tab. I: 14; III: 16).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 65772.

Nálezisko: Cífer-Jarná, okr. Trnava, zber; (*Bartík/Štrbík 2000a*, obr. 5: 6).

2. Fragment skleného trojrebrovitého náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 6b/1*. Stredové rebro je rovné, zosilnené a nečlenené. Povrch bol pôvodne zdobený sklenou pastou neznámej farby. Po výzdobe sa zachovalo iba lôžko pre sklenú pastu. Výzdobný motív má základ v osmičke. Dve bočné – okrajové rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 9 cm, šírka: 0,72 cm, výška: 0,74 cm, dĺžka fragmentu: 2,55 cm (tab. I: 16; III: 14).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84942.

Nálezisko: Cífer, okr. Trnava, zber.

3. Fragment skleného trojrebrovitého náramku /krúžku/ kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 6b/2*. Stredové rebro je rovné, zosilnené a nečlenené. Povrch je zdobený. Výzdoba sa zachovala iba vo fragmentoch. Pôvodne bola tvorená žltou sklenou pastou, vytvárajúcou zhustenú vlnovku. Dve bočné – okrajové rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 4 cm, šírka: 0,87 cm, výška: 0,5 cm, dĺžka fragmentu: 1,8 cm (tab. I: 13; III: 17).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84934.

Nálezisko: Veľký Grob, okr. Galanta, zber.

4. Fragment skleného trojrebrovitého náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 6b/1*. Stredové rebro je rovné, zosilnené a nečlenené. Povrch je zdobený bielou výzdobou a výzdobný motív má základ v osmičke. Dve bočné – okrajové rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 5 cm, šírka: 1 cm, výška: 0,6 cm, dĺžka fragmentu: 3,95 cm (tab. I: 17; III: 18).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 5598.

Nálezisko: Bernolákovo, okr. Senec, avarsý hrob – zásyp, výskum Dr. L. Kraskovskej).

5. Fragment skleného trojrebrovitého náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 6b/1*. Stredové rebro je rovné, zosilnené a nečlenené. Povrch je zdobený. Výzdoba sa zachovala iba vo fragmentoch. Pôvodne bola tvorená bielou sklenou pastou. Výzdobný motív má základ v osmičke. Dve bočné – okrajové rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 6 cm, šírka: 0,61 cm, výška: 0,48 cm, dĺžka fragmentu: 4,65 cm (tab. I: 15; III: 13).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 66850.

Nálezisko: Trnava - Biely Kostol, poloha Horné pole, okr. Trnava, objekt IX; *Bartík/Březinová 1996*, 64, 66, 67, tab. XVI: 2).

6. Fragment skleného päťrebrovitého náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 7a/1*. Stredové rebro je rovné, zosilnené a nečlenené. Povrch je zdobený bielou výzdobou a výzdobný motív má základ v osmičke. Dve bočné – okrajové rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 5 cm, šírka: 0,8 – 0,9 cm, výška: 0,6 cm, dĺžka fragmentu: 3,82 cm (tab. I: 18; III: 19).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84973.

Nálezisko: Cífer, okr. Trnava, zber.

Typ 6c

1. Fragment skleného trojrebrovitého náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 6c*. Stredové rebro je rovné, zosilnené a nečlenené. Povrch je zdobený. Výzdoba sa zachovala na dvoch rebrách, stredovom a jednom krajinom v podobe vlnoviek bielej farby. Dve bočné – okrajové rebrá sú rovnako široké ako stredové. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: nezistený, šírka: 1,2 cm, výška: 0,8 cm, dĺžka fragmentu: 3,4 cm (tab. I: 19; III: 15).

Uloženie: Mestské múzeum v Peziniku.²

Nálezisko: Pezinok, poloha: Lúky, okr. Pezinok, zber.

Typ 7a

1. Fragment skleného päťrebrovitého náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 7a*. Náramku dominujú tri stredové široké rebrá. Dve bočné – okrajové rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 8 cm, šírka: 1,42 cm, výška: 0,55 cm, dĺžka fragmentu: 2,76 cm (tab. I: 20; III: 23).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84937.

Nálezisko: Cífer, okr. Trnava, zber.

Typ 7b

1. Fragment skleného päťrebrovitého náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 7b*. Náramok tvoria tri dominujúce rebrá a dve okrajové. Stredové je najvyššie a najširšie, po stranach lemované nižšími a užšími. Okrajové rebrá sú úzke a nízke. Povrch je zdobený na okraji stredového rebra výzdobou v podobe tenkej vlnovky bielej farby. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 9 cm, šírka: 1,88 cm, výška: 0,7 cm, dĺžka fragmentu: 1,7 cm (tab. I: 21; III: 22).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84938.

Nálezisko: Cífer, okr. Trnava, zber).

² Za poskytnutie materiálu na jeho spracovanie ďakujeme PhDr. Petre Pospechovej a Bc. Petrovi Wittgrüberovi z Mestského múzea v Pezinku.

Tab. III Náramky: typ 5a (1); typ 3a (2 – 5), 3b (6); typ 6a (7 – 12), 6b/1 (13 – 14, 18 – 19), 6b/2 (16 – 17) a typ 6c (15); typ 7a (23), 7b (22) a 7c (20 – 21); typ 11a (24). Autor R. Čambal.

2. Fragment skleného päťrebrovýho náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 7b*. Náramok tvoria tri dominujúce rebrá a dve okrajové. Stredové je najvyššie a najširšie, po stranách lemované nižšími a užšími. Okrajové rebrá sú úzke a nízke. Povrch je zdobený na trojici najvýraznejších stredových rebier negatívom motívu jednoduchej vlnovky, na ktorej bola nalepená sklovitá pasta bielej alebo žltej farby. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 7 cm, šírka: 1,48 cm, výška: 0,69 cm, dĺžka fragmentu: 5,28 cm (tab. I: 24; V: 5).

Uloženie: Vlastivedné múzeum v Hlohovci.

Nálezisko: Biely Kostol, okr. Trnava, zber.³

Typ 7c

1. Fragment skleného štvorrebrovýho náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 7c*. Náramok tvoria dve rozdielne široké stredové rebrá a dve tenké okrajové. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 7 cm, šírka: 1,2 cm, výška: 0,46 cm, dĺžka fragmentu: 1,7 cm (Tab. I: 22; III: 21).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84956.

Nálezisko: Zvončín, okr. Trnava, zber.

2. Fragment skleného štvorrebrovýho náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 7c*. Náramok tvoria dve rozdielne široké stredové rebrá a dve tenké okrajové. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: nezistený, šírka: 1,3 cm, výška: 0,7 cm, dĺžka fragmentu: 2,5 cm (tab. I: 23; III: 20). Uloženie: Mestské múzeum v Pezinku.

Nálezisko: Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda, poloha: Šákoň, okr. Senec, zber.

Typ 8a

1. Fragment skleného trojrebrovýho náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 8a*. Stredové rebro je zvýraznené, priečne členené rebrami bez výzdoby. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 7 cm, šírka: 1,39 cm, výška: 0,65 cm, dĺžka fragmentu: 2,4 cm (tab. II: 5; IV: 12).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84950.

Nálezisko: Šenkvice, okr. Pezinok, zber.

2. Fragment skleného jednoduchého náramku kobaltovo modrej farby prierezu písma D typu *Haevernick 8a*. Rebro je priečne členené rebrami bez výzdoby. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 6 cm, šírka: 1,12 cm, výška: 0,54 cm, dĺžka fragmentu: 1,84 cm (tab. II: 4; IV: 3).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84939.

Nálezisko: Čífer, okr. Trnava, zber.

3. Fragment skleného jednoduchého náramku /krúžka/ kobaltovo modrej farby prierezu písma D typu *Haevernick 8a*. Rebro je priečne členené rebrami bez výzdoby. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 5 cm, šírka: 0,82 cm, výška: 0,4 cm, dĺžka fragmentu: 1,25 cm (tab. II: 3; IV: 5).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 64857.

Nálezisko: Slovenská Nová Ves, okr. Trnava, zber.

4. Fragment skleného jednoduchého náramku kobaltovo modrej farby prierezu písma D typu *Haevernick 8a*. Rebro je priečne členené rebrami bez výzdoby. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 5 cm, šírka: 0,6 cm, výška: 0,5 cm, dĺžka fragmentu: 2,75 cm (tab. II: 1; IV: 2).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84948.

Nálezisko: Šenkvice, okr. Pezinok, zber.

5. Fragment skleného jednoduchého náramku /krúžka/ kobaltovo modrej farby prierezu písma D typu *Haevernick 8a*. Rebro je priečne členené rebrami bez výzdoby. Náramok je vyrobený z kompaktného skla so stopami po sklených vláknach. Rozmery: vnútorný Ø: 4,5 cm, šírka: 0,7 cm, výška: 0,6 cm, dĺžka fragmentu: 2 cm (tab. II: 2; IV: 1).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 42237.

Nálezisko: Veľký Grob, okr. Galanta, zber.

Typ 8b

1. Fragment skleného trojrebrovýho náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 8b*. Stredové rebro je zvýraznené, priečne členené rebrami s výzdobou v podobe vlnoviek zo žltej sklovitej pasty. Po jednej vlnovke sa dochoval iba jej negatív. Výzdoba je na dvoch rebrá fragmentu. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 7 cm, šírka: 1,56 cm, výška: 1,02 cm, dĺžka fragmentu: 4,42 cm (tab. II: 16; IV: 16).

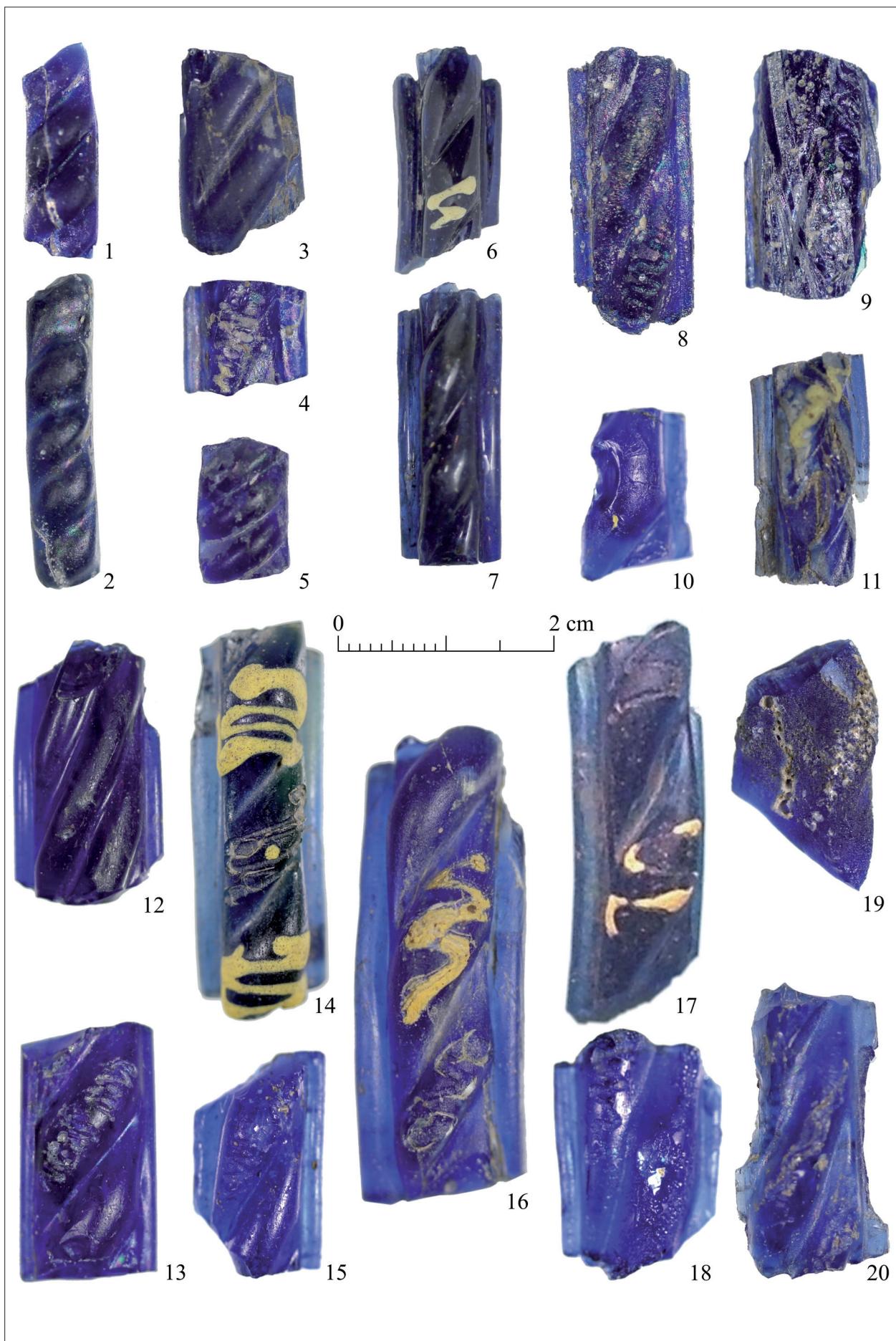
Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84940.

Nálezisko: Čífer, okr. Trnava, zber.

2. Fragment skleného trojrebrovýho náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 8b*. Stredové rebro je zvýraznené, priečne členené rebrami s výzdobou v podobe negatív vlnoviek. Výzdoba je na jednom priečnom rebre zachovaná kompletná, na dvoch rebrá sú viditeľné iba fragmenty negatív vlnoviek. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 7 cm, šírka: 1,22 cm, výška: 0,62 cm, dĺžka fragmentu: 2,3 cm (tab. II: 8; IV: 13).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84952.

³ Za poskytnutie nálezu na jeho spracovanie dákujeme Mgr. Jozefovi Urminsému z Vlastivedného múzea v Hlohovci.

Tab. IV Náramky: typ 8a (1 – 3, 5, 12) a 8b (4 – 11, 13 – 20). Autor R. Čambal.

Nálezisko: Šenkvice, okr. Pezinok, zber.

3. Fragment skleného trojrebrovového náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 8b*. Stredové rebro je zvýraznené, priečne členené rebrami s výzdobou v podobe negatívu vlnoviek. Výzdoba je na oboch zachovaných rebrách. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 6 cm, šírka: 1,36 cm, výška: 0,58 cm, dĺžka fragmentu: 2,16 cm (tab. II: 12; IV: 20).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 64505.

Nálezisko: Abrahám, okr. Galanta, zber; (*Bartík/Štrbík 1996*, obr. 4: 2).

4. Fragment skleného trojrebrovového náramku svetlejšej kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 8b*. Stredové rebro je zvýraznené, priečne členené rebrami s výzdobou v podobe žltej vlnovky. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 5 cm, šírka: 1,1 cm, výška: 0,7 cm, dĺžka fragmentu: 2,1 cm (tab. II: 9; IV: 11).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84961.

Nálezisko: Blatné, okr. Senec, zber.

5. Fragment skleného trojrebrovového náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 8b*. Stredové rebro je zvýraznené, priečne členené rebrami s výzdobou v podobe negatívu vlnovky. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 7 cm, šírka: 1,11 cm, výška: 0,68 cm, dĺžka fragmentu: 1 cm (tab. II: 6; IV: 4).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84949.

Nálezisko: Šenkvice, okr. Pezinok, zber.

6. Dva fragmenty z jedného exemplára skleného trojrebrovového náramku /krúžka tmavej kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 8b*. Stredové rebro je zvýraznené, priečne členené rebrami s výzdobou v podobe vlnovky resp. esíčka zo žltej sklovitej pasty na jednom z nich. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného extrémne kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 4 cm, šírka: 0,98 cm, výška: 0,64 cm, dĺžka fragmentu č. 1: 2,55 cm, dĺžka fragmentu č. 2: 2,02 cm (tab. II: 13a; 13b; IV: 6, 7).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84936, AP 84935.

Nálezisko: pole medzi obcami Pusté Úľany - Tárnok, okr. Galanta, zber.

7. Fragment skleného trojrebrovového náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 8b*. Stredové rebro je zvýraznené, priečne členené rebrami s výzdobou v podobe negatívu dvoch vlnoviek na dvoch rebrách. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 8 cm, šírka: 1,14 cm, výška: 0,6 cm, dĺžka fragmentu: 2,65 cm (tab. II: 11; IV: 8). Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 66841.

Nálezisko: Trnava - Biely Kostol, poloha Horné pole, objekt IX; (*Bartík/Březinová 1996*, 64, 66-67, tab. XVI: 1).

8. Fragment skleného trojrebrovového náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 8b*. Stredové rebro je zvýraznené, priečne členené širokými rebrami s výzdobou v podobe negatívu vlnovky. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený zo skla, v ktorom sú viditeľné bublinky a vlákna. Rozmery: vnútorný Ø: 7,5 cm, šírka: 1,28 cm, výška: 0,58 cm, dĺžka fragmentu: 2,29 cm (tab. II: 14; IV: 9).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84944.

Nálezisko: Čataj, okr. Senec, zber.

9. Fragment skleného trojrebrovového náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 8b*. Stredové rebro je zvýraznené, priečne členené širokými rebrami s výzdobou v podobe negatívu vlnovky. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 7 cm, šírka: 1,56 cm, výška: 0,64 cm, dĺžka fragmentu: 2,3 cm (tab. II: 15; IV: 18).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84975.

Nálezisko: Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda, okr. Senec, zber.

10. Fragment skleného trojrebrovového náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 8b*. Stredové rebro je zvýraznené, priečne členené širokými rebrami s výzdobou v podobe negatívu vlnovky. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 7,51 cm, šírka: 1,2 cm, výška: 0,65 cm, dĺžka fragmentu: 2,12 cm (tab. II: 7; IV: 15).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84976.

Nálezisko: Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda, okr. Senec, zber.

11. Fragment skleného ohňom deformovaného jednoduchého náramku kobaltovo modrej farby prierezu písma D pravdepodobne typu *Haevernick 8b*. Stredové rebro je náznakom deformácie priečne členené širokými rebrami s výzdobou v podobe bielych vlnoviek? Náramok je z kompaktného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: neurčiteľný, šírka: 1,4 cm, výška: 0,74 cm, dĺžka fragmentu: 2,32 cm (tab. II: 19; IV: 19).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84977.

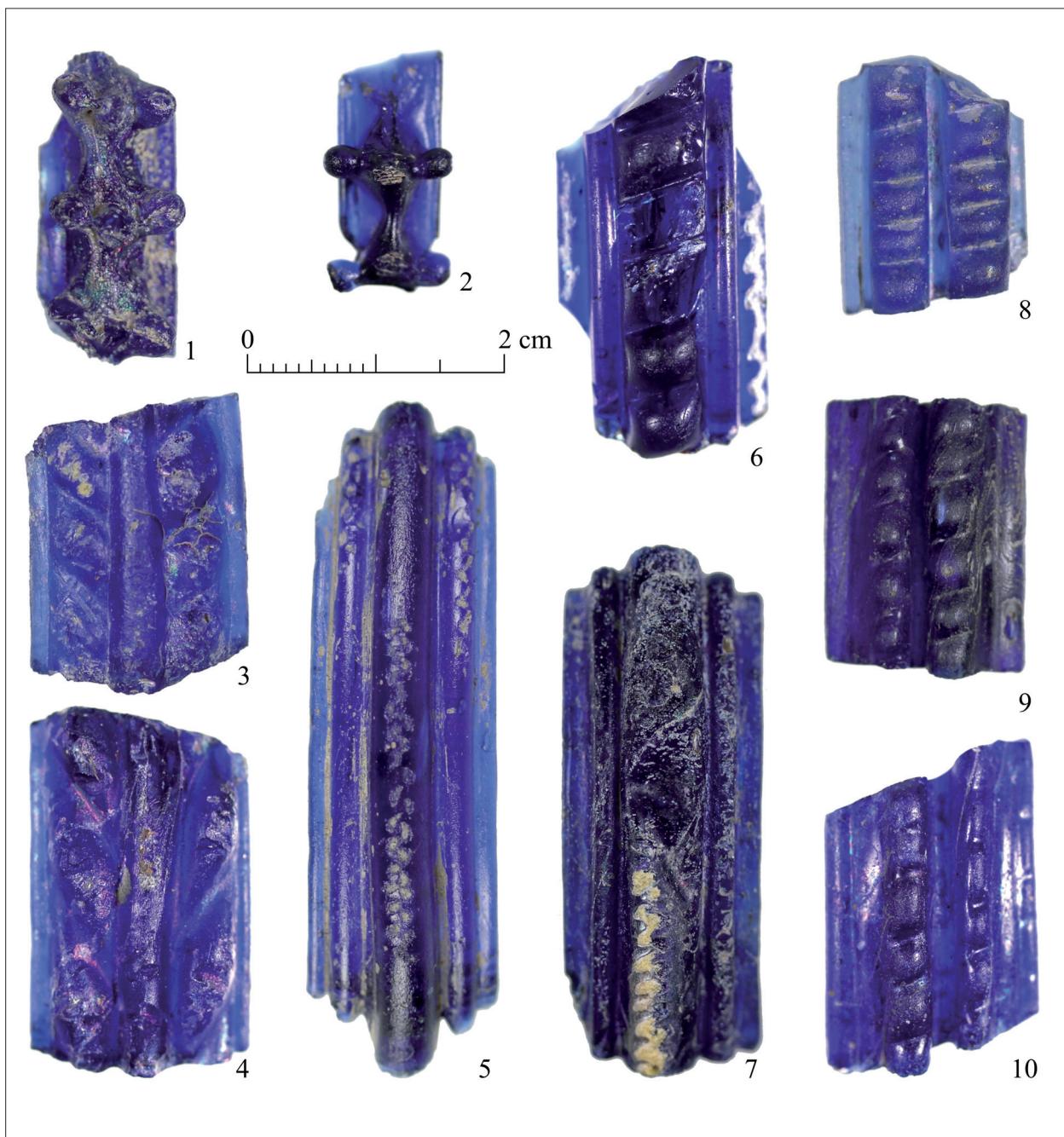
Nálezisko: Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda, okr. Senec, zber.

12. Fragment skleného trojrebrovového náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 8b*. Stredové rebro je zvýraznené, priečne členené rebrami s výzdobou v podobe pozostatku nalepenej vlnovky zo žltej sklovitej pasty. Postranné rebrá sú úzke, jedno z nich je po celej dĺžke fragmentu odlomené. Náramok je z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 6,5 cm, šírka: 1,1⁺ cm, výška: 0,7 cm, dĺžka fragmentu: 1,6 cm (tab. II: 10; IV: 10).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84981.

Nálezisko: Čataj - Šúr, okr. Senec, zber.

⁴ Za poskytnutie nálezu na jeho spracovanie dăkujeme PhDr. Gertrúde Březinovej, CSc. z Archeologického ústavu SAV v Nitre.

Tab. V Náramky: typ 14a (1 – 2); typ 11d (3 – 4); typ 7b (5); typ 8d (6) a 8e (7); typ 13a (8 – 10). Autor R. Čambal.

13. Fragment skleného trojrebrového náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 8b*. Stredové rebro je zvýraznené, priečne členené rebrami. Na každom z trojice priečnych rebier je výzdoba. Na dvoch je zachovaná v podobe vlnovky zo žltej sklovitej pasty, v jednom prípade sa zachoval iba negatív vlnovky so stopami po žltej pasti. Náramok je z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 7 cm, šírka: 1,22 cm, výška: 0,95 cm, dĺžka fragmentu: 3,7 cm (tab. II: 17; IV: 14).

Uloženie: AÚ SAV Nitra.

Nálezisko: Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda, okr. Senec, zber.⁴

14. Fragment skleného trojrebrového náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 8b*. Stredové rebro je zvýraznené, priečne členené rebrami. Na dvoch priečnych rebrách je výzdoba v podobe motívu jednoduchej vlnovky v tvare písmena S zo žltej sklovitej pasty. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 7 cm, šírka: 1,2 cm, výška: 0,9 cm, dĺžka fragmentu: 3,6 cm (tab. II: 18; IV: 17).

Uloženie: neznáme.

Nálezisko: Čataj, okr. Senec, zber.

Typ 8d

1. Fragment skleného trojrebrovénho náramku kobaltovo modrej farby *Haevernick 8d*. Stredové rebro je zvýraznené, priečne členené úzkymi husto presekávanými rebrami a inak nezdobené. Postranné okrajové rebrá sú úzke, zdobené vlnvkami vyplnenými bielou sklenou pastou. Náramok je z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 7,5 cm, šírka: 1,62 cm, výška: 0,81 cm, dĺžka fragmentu: 3,07 cm (tab. I: 27; V: 6).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84974.

Nálezisko: Reca, okr. Senec, zber.

Typ 8e (podľa: Venclová 1990).

1. Fragment skleného päťrebrovénho náramku kobaltovo modrej farby typu 8e. Stredové rebro je rovné, zosilnené a priečne členené tak, že vytvára v rámci rebra trojuholník. Je zdobené dlhou jednoduchou vlnvkou zo svetložltej sklovitej pasty. Dve bočné – okrajové rebrá sú úzke. Na jednom z nich, druhom od okrajového je taktiež výzdoba v podobe negatívu dlhej jednoduchej vlnovky, pôvodne vyplnenej sklovotou pastou. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného skla, korodovaný. Rozmery: vnútorný Ø: 7 cm, šírka: 1,55 cm, výška: 0,7 cm, dĺžka fragmentu: 4,2 cm (tab. I: 28; V: 7).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84983.

Nálezisko: Veľký Grob, okr. Galanta, objekt 3/1996.

Typ 11a

1. Fragment štvorrebrovénho skleného náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 11a*. Dve dominujúce rebrá sú presekávané priečnymi šikmými ryhami na spôsob rybej kosti, vytvárajú vzor vrkoča, resp. obilného klasu. Náramok je nezdobený a vyrobený z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 7 cm, šírka: 1,2 cm, výška: 0,69 cm, dĺžka fragmentu: 3 cm (tab. II: 23; III: 24). Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84955.

Nálezisko: Zvončín, okr. Trnava, zber.

Typ 11d podľa (Venclová et all 2009)

1. Fragment päťrebrovénho skleného náramku/náramnice kobaltovo modrej farby typu 11d (*Venclová et all. 2009*, obr. 3: číslo vzorky 14). Tvarovo vychádza z typu päťrebrovénho náramku *Haevernick 7a* a *Haevernick 10* a je kombináciou s typom *Haevernick 11a*. Stredové rebro je hladké, nezdobené. Dve rebrá vedľa stredového sú po každej strane šikmo priečne členené plochými rebrami, vytvárajúce dojem vrkoča, resp. zrniek obilného klasu. Na každom priečnom rebre je výzdoba v podobe negatívu vlnovky. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 10,5 cm, šírka: 1,61 cm, výška: 0,61 cm, dĺžka fragmentu: 2,05 cm (tab. I: 26; V: 3). Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84951.

Nálezisko: Šenkvice, okr. Pezinok, zber.

2. Fragment päťrebrovénho skleného náramku kobaltovo modrej farby typu 11d (*Venclová et all. 2009*, obr. 3: číslo vzorky 14). Tvarovo vychádza z typu päťrebrovénho náramku *Haevernick 7a* a *Haevernick 10* a je kombináciou s typom *Haevernick 11a*. Stredové rebro je hladké, zdobené negatívom vlnovky. Dve rebrá vedľa stredového sú po každej strane šikmo priečne členené plochými rebrami, vytvárajúce dojem vrkoča, resp. zrniek obilného klasu. Na každom priečnom rebre je výzdoba v podobe negatívu vlnovky. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je vyrobený z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 7 cm, šírka: 1,72 cm, výška: 0,57 cm, dĺžka fragmentu: 2,86 cm (tab. I: 25; V: 4).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84972.

Nálezisko: Šenkvice, okr. Pezinok, zber.

Typ 13a

1. Fragment štvorrebrovénho skleného náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 13a*. Dve dominujúce rebrá sú presekávané priečnymi šikmými ryhami rovnakého smeru, vytvárajúce dva pásy priečnych rebierok. Postranné rebrá plynule prechádzajú do dvoch stredových, nie sú výrazne oddelené. Tvar rebierok pripomína obilné semienko. Náramok je nezdobený a vyrobený z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 7 cm, šírka: 1,52 cm, výška: 0,71 cm, dĺžka fragmentu: 2,1 cm (tab. II: 22; V: 9). Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84960.

Nálezisko: Báhoň, okr. Pezinok, zber.

2. Fragment štvorrebrovénho skleného náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 13a*. Dve dominujúce rebrá sú presekávané priečnymi šikmými ryhami rovnakého smeru, vytvárajúce dva pásy priečnych rebierok. Tvar rebierok je kvadratický. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je nezdobený a vyrobený z kompaktného kvalitného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 8 cm, šírka: 1,36 cm, výška: 0,43 cm, dĺžka fragmentu: 1,9 cm (tab. II: 21; V: 8).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 65744.

Nálezisko: Veľký Grob, okr. Galanta, zber; (*Bartík/Štrbík 2000a*, obr. 5: 2).

3. Fragment štvorrebrovénho skleného náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 13a*. Dve dominujúce rebrá sú presekávané plytkými priečnymi šikmými ryhami rovnakého smeru, vytvárajúce dva pásy priečnych rebierok. Stopy po presekávaní sú aj na jednom postrannom rebre. Postranné rebrá plynule prechádzajú do dvoch stredových, nie sú výrazne oddelené. Náramok je nezdobený a vyrobený z kompaktného kvalitného priehľadného skla s viditeľnými sklenými vláknami. Rozmery: vnútorný Ø: 7 cm, šírka: 1,7 cm, výška: 0,64 cm, dĺžka fragmentu: 3,6 cm (tab. II: 20; V: 10).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84971.

Nálezisko: Senec – Svätý Martin, okr. Senec, zber.

Typ 14a

1. Fragment trojrebrového skleného náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 14a*. Stredové rebro je zvýraznené, vychádzajú z neho trojice bradavkovitých výčnelkov. Steny stredového rebra sú medzi výčnelkami preliačené. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je nezdobený a vyrobený z priehľadného skla s bubblemi a stopami vlákien. Rozmery: vnútorný Ø: 8 cm, šírka: 1,06 cm, výška: 1,1 cm, dĺžka fragmentu: 2,38 cm (tab. II: 25; V: 1).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84947.

Nálezisko: Čataj, okr. Senec, zber.

2. Fragment trojrebrového skleného náramku kobaltovo modrej farby typu *Haevernick 14a*. Stredové rebro je zvýraznené, vychádzajú z neho trojice bradavkovitých výčnelkov. Vrchné výčnelky sú odlomené. Steny stredového rebra sú medzi výčnelkami preliačené. Postranné rebrá sú úzke. Náramok je nezdobený a vyrobený z kvalitného kompaktného priehľadného skla. Rozmery: vnútorný Ø: 6 cm, šírka: 0,8 - 1 cm, výška: : 0,78+ cm, dĺžka fragmentu: 1,9 cm (tab. II: 24; V: 2).

Uloženie: SNM-Archeologické múzeum Bratislava, evid. č. AP 84978.

Nálezisko: Chorvátsky Grob, časť Čierna Voda, okr. Senec, zber.

Záver

Sklený kruhový šperk môžeme rozdeliť z hľadiska časového výskytu do dvoch období. Najstaršie sa začínajú vyskytovať v závere strednej doby laténskej. Ide o obdobie vyčlenené stupňami LTC1a-c, t.j. o obdobie, kedy na pohrebiskách vyznieva a končí pochovávanie, narastá počet sídlisk a v LTC2 nastáva ich rozkvet (*Březinová 2006, 15, 16, mapa 5*). V rámci nami skúmaného teritória sem patria náramky typov 3, 5, 6 a 14, ktoré sú zároveň všeobecne aj najstaršími sklenými náramkami v strednej Európe. Je pravdepodobné, že boli v tejto oblasti aj vyrábané (*Venclová 1982, 83; Březinová 2004, 148; Březinová et all. 2013, 116; Čižmář/Kolníková/Noeske 2008, 658*). Ako sme už uviedli vyššie, v nami skúmanej oblasti nateraz chýbajú pohrebiská. Vzhľadom na veľký nárast nálezov náramkov zo sídlisk predpokladáme, že táto oblasť bola výrazne osídlená už v stupňoch LTC1a-c strednej doby laténskej (obr. 2A, 2B, 5A, 5B). Nárast nálezov sklených náramkov indikuje zvýšenie počtu sídlisk v stupni LTC2, kedy je táto oblasť osídlená pomerne hustou sieťou sídlisk. Nie je vylúčené, že časť sklených náramkov z nami spracovávaného územia pochádza zo sklárskeho produkčného centra, ktoré sa predpokladá na Morave na neopevnenom centrálnom sídlisku v Němčiciach na Hané. Z tohto náleziska bolo získaných viac ako 500 kusov sklených náramkov a ich fragmentov zo stredolaténskeho obdobia ohraničeného stupňami LTC1 – LTC2 (*Čižmář/Kolníková/Noeske 2008, 658; Březinová et all. 2013, 116*). Do tohto obdobia spadá aj spektrum nami prezentovaných nálezov sklených náramkov z povodia malokarpatských potokom na juhovýchodnom Slovensku. K najrozšírenejším a najpočetnejším typom náramkov v nami skúmanej oblasti patria typy 6, 7, 8 (obr. 7). Platí to aj pre ostatné časti územia Slovenska, kde tieto typy patria celkovo k najpočetnejším a snáď v rámci ženskej populácie záveru strednej doby laténskej aj k najobľúbenejším (*Březinová 2004, 143; Březinová 2007, 36*).

Podľa počtu získaných fragmentov náramkov sa dá vyčleniť niekoľko lokalít, na ktorých sa ich nálezy aspoň podľa súčasného stavu výskumu koncentrujú. Ide o lokality Veľký Grob, Cífer, Čataj a Chorvátsky Grob (obr. 6). Chorvátsky Grob resp. jeho okolie je známonou aj archeologicky skúmanou lokalitou. Keltské osídlenie sa tiahne od susediaceho Slovenského Grobu cez Chorvátsky Grob, Vajnory, Bernolákovo až po východný okraj Bratislavu – Vajnory a Trnávku. Ide o rozsiahlu aglomeráciu sídlisk, dvorcov a usadlostí, kde sa navyše sústreduje remeselnica výroba. Doložené sú hrnčiarske pece a metalurgia. Datovanie týchto sídlisk je nateraz vymedzené záverom stupňa LTC1 a končí v LTD2 (*Farkaš/Nagy/Gregor 2006, 161 nn.; Bázovský/Čambal/Gregor 2008, 495 n.; Čambal 2008, 104, Čambal 2011, 83 nn.; Pieta 2008, 81, 245*). Nálezy z Cífera sú známe už z predchádzajúcich výskumov, kde sa našiel náramok v chate dvojklovej konštrukcie (*Kolník 1977, 168, 169, obr. 103: 1*). Ostatné exempláre sú známe zo zberov. Predpokladáme, že jednou z najvýznamnejších lokalít pre poznanie záveru strednej a neskorej doby laténskej v regióne je aj Čataj a jeho okolie. Na základe nálezov sa javí, že išlo predovšetkým v stupňoch LTC2 až LTD o pomerne rozsiahlu sídliskovú aglomeráciu. Pochádza odtiaľ pomerne veľký súbor fragmentov náramkov, ako aj veľký počet keltských mincí predovšetkým bôjskych, vindelických ako aj ďalších keltských razieb (*Čambal et all., v tlači*). Nateraz ostáva otázkou, či v tomto prípade nešlo o osadu centrálneho typu. Na tejto lokalite je výskumom doložené keltské osídlenie. Preskúmaná bola hrnčiarska pec (*Oždáni/Hečková 1987, 391 nn.*). V okolí Senca bolo archeologickými výskumami doložené na niekoľkých polohách laténske osídlenie od v rozmedzí od LTC1 až po záver LTD2 (*Prášek 1997, 70, obr. 4, tab. I: 5; Čurný/Kovář 2006, 107 n.; Čambal/Mináč/Zachar 2010, 131 nn.*).

Masívny nárast lokalít a nálezov sklených náramkov naznačuje oveľa intenzívnejšie osídlenie nami skúmaného regiónu v období mladšej a záverečnej fázy strednej doby laténskej stupňa LTC1 a predovšetkým v LTC2, ako sa to odzrkadľuje v stave doterajšieho bádania. Snáď to súvisí s prílevom novej vlny keltského obyvateľstva začiatkom 2. storočia pred Kr. Zdá sa, že JZ Slovensko malo pevné väzby smerom na Moravu a to nielen vzhľadom na nálezy keltského skla. Potvrdzovali by to jednak nálezy mincí typov Athéna Al-

kis-Alkidemos, Typ Rosledorf-Němčice (Čambal/Budaj 2009, 3-5; Fröhlich 2013, 9 nn.), ako aj ďalších nálezov v podobe koncentrácie bronzových segmentových opaskov, ktoré zapadajú do obdobia existencie centrálneho sídliska, lokalizovaného v Němčiciach na Morave.

LITERATÚRA

- Bartík/Březinová 1996 – J. Bartík/G. Březinová: Laténske osídlenie v polohe Trnava-Horné pole. Zborník SNM 90, Arch. 6, 1996, 57-86.
- Bartík/Štrbík 1996 – J. Bartík/J. Štrbík: Prieskum v povodí malokarpatských potokov. AVANS v roku 1994, Nitra 1996, 25.
- Bartík/Štrbík 2000a – J. Bartík/J. Štrbík: Prieskum v povodí malokarpatských potokov. AVANS v roku 1998, Nitra 2000, 26, 27.
- Bartík/Štrbík 2000b – J. Bartík/J. Štrbík: Prieskum v povodí malokarpatských potokov. AVANS v roku 1999, Nitra 2000, 20, 21.
- Bazovský/Čambal/Gregor 2008 – I. Bazovský/R. Čambal/M. Gregor: Výrobné objekty z neskorej doby laténskej v Chorvátskom Grobe, časť Čierna Voda. In: E. Droberjar/B. Komoróczy/D. Vachútová: Barbarská sídlisko. Chronologické, ekonomicke a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů. Archeologie barbarů 2007, Brno 2008, 495-516.
- Březinová 2004 – G. Březinová: Keltské sklo v severnej časti Karpatskej kotliny. Územie Slovenska. In: Okres lateński i rzimski w Karpatach polskich. Krosno 2004, 137-151.
- Březinová 2005 – G. Březinová: Doba laténska a predmety zo skla a sapropelitu v regióne Nitry. In: Stud. Hist. Nitrenia 12, Nitra 2005, 17-28.
- Březinová 2006 – G. Březinová: Sídliská a sídliskové nálezy z laténskej doby na juhozápadnom Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 40, 2006, 9-50.
- Březinová 2007 – G. Březinová: Glass rings decoration of the La Tène Period from Slovakia. Archaeologia Polona 45: 2007, 35-40.
- Březinová, v tlači – G. Březinová: Šperk so skla a sapropelitu u Keltov na Slovensku, Nitra, v tlači.
- Březinová et al. 2013 – G. Březinová/N. Venclová/J. Frána/M. Fikrle: Early Blue Glass Bracelets in the Middle Danube Region. Slov. Arch. 61, 2013, 107-142.
- Bujna 2005 – J. Bujna: Kruhový šperk z laténskych ženských hrobov na Slovensku. Nitra 2005.
- Čambal 2008 – R. Čambal: Osídlenie okresov Bratislava, Senec a Pezinok v dobe laténskej. In: P. Pospechová/P. Wittgrüber (zost.): CARNVNTVM-GERVLATA, Pezinok 2008, 101-117.
- Čambal 2011 – R. Čambal: Sídliskové objekty zo strednej a neskorej doby laténskej v Slovenskom Grobe. Zbor. SNM 105, Arch. 21, 2011, 83-114.
- Čambal 2012 – R. Čambal: Včasnoslaténska plastika kanca zo Slovenskej Novej Vsi. Zbor. SNM 106, Arch. 22, 2012, 125-130.
- Čambal/Budaj 2009 – R. Čambal/M. Budaj: Dve nové mince typu Athéna Alkis zo Slovenska. Num. Sborník 23, 2008 (2009), 3-5.
- Čambal/Mináč/Zachar 2010 – R. Čambal/V. Mináč/L. Zachar: Laténske objekty 3/78 a 7/78 zo Senca-Svätého Martina. In: J. Beljak/G. Březinová/V. Varsik (ed.): Archeológia barbarov 2009, Hospodárstvo Germánov, sídliskové a ekonomicke štruktúry od neskorej doby laténskej po včasny stredovek. Archaeologica Slovaca Monographiae Communicationes, Tomus X, Nitra 2010, 131-154.
- Čambal et all, v tlači – R. Čambal/I. Bazovský/M. Budaj/B. Kovár: Boische Besiedlung im Bratislava Oppidum und in seinem Hinterland. In: RGK - Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte Frankfurt am Mainz. V tlači.
- Čižmář/Kolníková/Noeske 2008 – M. Čižmář/E. Kolníková/H. Ch. Noeske: Němčice-Víceměřice – ein neues Handels- und Industriezentrum der Latènezeit in Mähren. Vorbericht. Germania 86, 2008, 655-700.
- Čurný/Kovár 2006 – M. Čurný/B. Kovár: laténska chata zo Senca. Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, 107-122.
- Dušek/Dušek 1995 – M. Dušek/S. Dušek: Smolenice – Molpír. Befestigter Fürstensitz der Hallstattzeit II. Materialia archaeologica Slovaca, Nitra 1995.
- Farkaš/Nagy/Gregor 2006 – Z. Farkaš/P. Nagy/M. Gregor: Sídliskové objekty z doby laténskej v Chorvátskom Grobe, časť Čierna voda. Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, 161-186.
- Fröhlich 2013 – J. Fröhlich: Nález keltských mincí z Horných Orešian-Majdánu na Slovensku. Zlato a pôvod keltských mincí typu Athéna-Alkidemos. Num. Sborník 27/2, 2012-2013, 9-32.
- Gebhard 1989 – R. Gebhard: Der Glasschmuck und Ringperlen aus Oppidum Manching. Das Ausgrabungen in Manching, Band 11, Stuttgart 1989.
- Haevernick 1960 – Th. E. Haevernick: Die Glasarmringe und Ringperlen der Mittel- und Spätlatènezeit auf dem europäischen Festland. Bonn 1960.

- Karwowski 1997* – M. Karwowski: Keltische Glasfunde im polnischen Gebiet. *Przegląd Archeologiczny*, Tom. 45, Wrocław 1997, 34-71.
- Karwowski 1999* – M. Karwowski: Keltische Glasarmringe und Ringperlen vom Oberleiserberg bei Ernstbrunn, Niederösterreich, Arch. Austriaca 82-83, 1998-1999, 209-220.
- Karwowski 2004* – M. Karwowski: Latènezeitlicher Glasringschmuck aus Österreich. Mitt. Prähist. Komm. Österr. Akad. Bd. 55, Wien 2004.
- Kolník 1977* – T. Kolník: Pokračovanie výskumu v Cíferi-Páci v roku 1976. AVANS v roku 1976, Nitra 1977, 167-170.
- Kolník 1980* – T. Kolník: Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei, Teil I. *Archaeologica Slovaca – Fontes*, Tomus XIV. Bratislava 1980.
- Novák 1987* – P. Novák: Laténsky nález z obce Dolné Trhovište. AVANS v roku 1986, Nitra 1987, 77.
- Oždáni/Hečková 1987* – O. Oždáni/J. Hečková: The La Tène Period Settlement at Čataj. *Slov. Arch.* 35, 1987, 391-412.
- Píč 1903* – L. Píč: Starožitnosti země České II. Čechy na úsvitě dejin. 2. Hradiště u Stradonic jako historické Marobudum. Praha 1903.
- Pieta 2008* – K. Pieta: Keltské osídlenie Slovenska. Mladšia doba laténska. *Archaeologica Slovaca Monographiae*, Studia, Tomus XI, Nitra 2008.
- Prášek 1997* – K. Prášek: Záchranný výskum včasnostredovekého osídlenia v Senci. *Zbor. SNM.* 91, Arch. 7, 1997, 67-78.
- Ruttkay et all 2002* – M. Ruttkay/M. Bielich/I. Cheben/I. Kuzma: Germánske nálezy z Cífera. AVANS v roku 2001, Nitra 2002, 169, 170.
- Venclová 1980* – N. Venclová: Nástin chronologie laténských sklenených náramkův Čechách. *Pam. Arch.* 71, 1980, 61-92.
- Venclová 1990* – N. Venclová: Prehistoric glass in Bohemia. Praha 1990.
- Venclová et al. 2009* – N. Venclová/V. Hulínský/J. Frána/M. Fikrle: Němčice a zpracování skla v laténské Evropě. *In. Arch. Rozhledy* 61, 2009, 383-426.
- Zachar 1987* – L. Zachar: Keltské umenie na Slovensku. Bratislava 1987.

KELTISCHE GLASARMRINGE VOM EINZUGSGEBIET DER BÄCHE DER KLEINEN KARPATEN

RADOSLAV ČAMBAL – JÁN ŠTRBÍK

Im Beitrag widmen wir uns keltischen Armringfunden der SW Slowakei von Fundstellen im Einzugsgebiet der Bäche Gidra, Vištucky Bach, Parná. Sie befinden sich auf der Trnava Lösstafel in Katastergebieten von Städten und Dörfern der Bezirke Pezinok, Senec und Galanta. Das Gebiet ist im Westen vom Lauf Čiernej voda und im Osten durch die Flüsse Trnavka und Dudváh begrenzt (obr.1). Der überwiegende Teil der von uns publizierten Armringe stammt von Begehungen im Bereich latènezeitlicher Siedlungen, welche nur minimal archäologisch untersucht wurden (Tabela 1). Zuletzt wurden Glasarmringe aus der Slowakei im Jahr 2004 summiert und publiziert, aus dieser Region waren 10 Fundstellen bekannt (Březinová 2004, 137 nn, obr.1, tab. 1). Aufgrund unserer Auswertung sind in der Gegenwart im Einzugsgebiet der Bäche der Kleinen Karpaten 27 Fundstellen bekannt (obr.6- graf; Tabela 1), von welchen bisher 74 Stücke von Glasarmringen stammen (obr.7-graf; Tabela 1), die ans Ende der mittleren Latènezeit datiert werden. Von diesen 27 Fundstellen kamen acht Basistypen der Glasarmringe vor, die nach der Typologie von T. Haevernick mit Adaptierungen von N. Venclová ausgegliedert wurden, und welche in mehrere Varianten aufgeteilt sind (obr.7). In allen Fällen handelt es sich um Armringbruchstücke aus kobaltblauem Glas. Nur im Fall des Typs 5a wurde der Armring aus fast klarem hellgrünem Glas hergestellt.

Auswertung

Einfache Armringe des Typs 3 von diesem Gebiet sind aus blauem Glas hergestellt (obr. 2A). Sie sind in die Typen 3a, 3b/1 mit achtförmigen Schleifen weiser Farbe und dem Typ 3b/2 mit Wellenverzierung eingeteilt. Vier Exemplare sind aufgrund von Bruchstücken ohne Verzierung dem Typ 3a zugeordnet (tab.I:1-4; III:2-5). Ein Bruchstück gehört zum Typ 3b (tab.I:5; III:6). Blaue ungegliederte Armringe der Gruppe 3b/1, die durch die Verzierung in Form einer Schleife verziert sind, gehören in die Stufe LTC1a, spätesten in die Stufe LTC1b. Die Variante 3b/2 mit Wellenverzierung ist um etwas jünger, sie wird in die Stufe LTC1b da-

tiert (Bujna 2005, 152, 154; Březinová et all 2013, 121). Die Datierung unverzielter Armringe der Gruppe 3a gehört in die Stufe LTC1b (Bujna 2005, 152, 154), spätesten aber in die Stufe LTC2 (Březinová et all 2013, 121).

Es wurde hier auch der Typ 5a von fast klarer Farbe mit einem Hauch ins hellgrün mit Spuren von aufgeklebtem Faser blauer Farbe, die ein Gitterwerk am Umfang des Armrings bilden gefunden (tab.I:6; III:1). Der Querschnitt des Armrings hat eine D-Form. Das Armingbruchstück ist sekundär vom Feuer beschädigt und deformiert. Wir nehmen an, dass es wahrscheinlich von einem beschädigten Brandgrab stammt (obr. 5A). Es wird in die Stufe LTC1c datiert (Bujna 2005, 154-155, Venclová 1990, 118).

In der von uns untersuchten Mikroregion kamen Arminge dreier Varianten von Armingen mit drei Rippen des Typs 6 vor. Es handelt sich um den Typ 6a, 6b und 6c von blauer Farbe (obr. 2B). Arminge des Typs 6b wurden von N. Venclová in zwei Varianten unterteilt. Der Typ 6b/1 blauer Farbe hat an der Mittelrippe eine Verzierung weißer Farbe in achtförmiger Form angeklebt (tab. I: 15 – 18; tab. III: 13 – 14, 18 – 19). Seine Datierung gehört in die Stufe LTC1 (Venclová 1990, 120). Der Typ 6b/2 hat an der Mittelrippe eine Wellenverzierung (tab. I: 13 – 14; tab. III: 16 – 17) und er gehört in Stufen LTC2-LTD (Venclová 1990, 120-121, Pl. 11; Březinová 2004, 143). Nach M. Karwowski gehört die Datierung der Arminge vom Typ 6b in die Stufen LTC1a-LTC1b (Karwowski 2004, Abb. 25). Der Arming vom Typ 6c (tab. I: 19; III: 15) wurde bei Pezinok gefunden und gehört zu seltenen Typen. Für ihn ist dieselbe Breite aller drei Rippen charakteristisch. Es ist sehr wahrscheinlich, dass dieser Typ noch in LTC1 vorkommen beginnt und bis in die Stufe LTC2 weiterlebt (Karwowski 2004, 77). Der Typ 6 ist in der Ausführung 6a und 6b der zweite am meisten vorkommende Typ zwischen den Armingfunden im Rahmen der untersuchten Region vom Einzugsgebiet der Bäche der Kleinen Karpaten (obr. 7).

Im verfolgten Gebiet des Einzugsgebiets der Bäche der Kleinen Karpaten tauchten auch drei Varianten des Typs 7 auf (obr. 3A). Es handelt sich um Arminge des Typs 7a (tab. I: 20; III: 23) und 7b (tab. I: 21, 24; III: 22; V: 5) mit fünf Rippen. Der Typ 7c (tab. I: 22, 23; III: 20, 21) ist ein Arming mit vier Rippen. Es ist interessant, dass der Armingtyp 7 im von uns verfolgten Gebiet relativ oft vorkommt. Er kommt in der Basisversion 7a auf, deren Vorkommen mit der Stufe LTC2 korrespondiert und sein Vorkommen auch in der Stufe LTD angenommen wird. In dem von uns bearbeitetem Gebiet kommen aber die Typen 7b und 7c öfter vor (obr.7). Das Vorkommen des Typs 7b beginnt früher als 7a, das heißt irgendwann am Ende von LTC1 und am Anfang von LTC2 (Venclová 1990, 123). Nach M. Karwowski sind beide Typen gleichzeitig, sie existieren ab LTC1b und in LTC2 (Karwowski 2004, 78, Abb. 25). Der Arming vom Typ 7c wird ähnlich wie die anderen Varianten des Typs 7 in die Stufe LTC2 datiert, mit der Möglichkeit des Vorkommens in LTD (Venclová 1990, 123). In der Slowakei kommen die Arminge vom Typ 7 in Siedlungen vom Ende LTC1 vor und der überwiegende Teil von diesen wird in die Stufe LTC2 datiert (Březinová 2004, 143).

Arminge vom Typ 8 aus kobaltblauem Glas gehören im verfolgten Einzugsgebiet der Bäche der Kleinen Karpaten zu den zahlreichsten (obr. 3B, obr. 7, Tabela 1). Im von uns verfolgten Gebiet kamen die Arminge dieses Typs in der Form der Varianten 8a, 8b, 8d und 8e vor. Der Typ 8a ist nicht verziert (tab. II: 1-5; IV: 1, 2, 3, 5, 12), der Typ 8b ist durch gelbe Wellenverzierung auf den Querrippen verziert (tab. II: 6-19; IV: 4, 6-11, 13-20). Nicht zahlreich sind die Typen 8d (tab. I: 27; V: 6) und 8e (tab. I: 28; V: 7) vertreten. Im Fall der Basisvarianten 8a und 8b handelt es sich um die zahlreichsten Armingtypen von diesem Gebiet (obr. 3B). Der Beginn des Vorkommens vom Typ 8b fällt in LTC1c und sein Vorkommen wird auch in LTC2 angenommen (Bujna 2005, 154-155; Karwowski 2004, Abb. 25). Siedlungsfunde sind ans Ende LTC1 und in LTC2 datiert (Březinová 2004, 143; Březinová 2005, 21). Ähnlich ist auch die nicht verzierte Variante 8a datiert (Venclová 1990, 124). Die Variante des Arminges 8e wurde von N. Venclová mit der Erklärung ausgegliedert, mit der Begründung das es sich um einen seltenen Typ handelt, der vor allem in LTC2 vorkommt, ähnlich wie die Variante 8d (Venclová 1990, 125; Březinová 2004, 143).

In relativ hoher Anzahl sind im Einzugsgebiet der Bäche der Kleinen Karpaten Arminge vom Typ 11 und seine Varianten 11a, 11b, 11d vertreten (obr. 4A, obr. 7). Am meisten ist der Typ 11a vertreten (tab. II: 23; III: 24). In der Region kommt auch der Typ 11b vor (Tabela 1). Der Herstellungsbeginn der Typen 11a und 11b ist in LTC1b datiert und sie überleben bis in die Stufe LTC2 (Venclová 1990, 126, Karwowski 2004, Abb. 25). Am interessantesten ist aber das Vorkommen des seltenen Typs 11d. Es handelt sich um einen Arming mit fünf Rippen, wobei die mittlere Rippe glatt und nicht verziert ist. Zwei Rippen neben der Mittelrippe sind auf jeder Seite schräg durch flache Rippen gegliedert, die den Eindruck eines Zopfs bilden, bzw. der Körner einer Getreideähre. Von der Fundstelle Šenkvice (obr. 4A:2) stammen zwei Bruchstücke blauer Farbe (Tab. I: 25, 26; V: 3, 4). Diese Variante wurde zum Typ 11 von T. Haevernick zugeordnet (Haevernick 1960, 181, č. 16). Einem analogischen Arming aus blauem Glas ist aus Němčice na Hané bekannt, wo ihm N. Venclová schon als Typ 11d bezeichnet (Venclová et all. 2009, obr. 3: Nr. der Probe 14). Dasselbe Armingbruchstück wurde am Oberleiserberg in Niederösterreich gefunden. M. Karwowski registriert ihm als nicht abgesondertem Typ und bezeichnet ihn als „Anhang A7“ (Karwowski 2004, 35-36, Tafel 47:

468). Es ist das Faktum interessant, das die von uns vorgelegten Funde aus Šenkvice bisher die einzigen Exemplare dieses Typs aus der Slowakei sind. Die Datierung dieses Armringtyps gehört an den Anfang LTC1 (*Venclová et all. 2009*, 383, 418).

Zu vereinzelten Funden gehören allgemein auch Armringe mit vier Rippen und schräg gekerbten Mittelrippen vom Typ 13a (tab. II: 20-22; V: 8-10). Sie stammen von drei Fundstellen (obr. 4B). Ihre Datierung fällt ans Ende LTC1 und in die Stufe LTC2 (*Čižmář/Kolníková/Noeske 2008*, 658; *Karwowski 2004*, Abb. 25).

Vom Einzugsgebiet der Bäche der Kleinen Karpaten kennen wir bisher zwei Exemplare der Armringe mit drei Rippen und warzenförmigen Vorsprüngen vom Typ 14a (tab. II: 25; V: 1; tab. II: 24; V: 2) die durch Begehung gewonnen wurden (obr. 5B). Zusammen mit den Typen 3a, 5b und 6b handelt es sich um die frühesten Armringe vom von uns verfolgten Raum. Ihre Datierung fällt in die Stufe LTC1a - LTC1b (*Březinová 2005*, 21; *Bujna 2005*, 154).

Abschlussbemerkungen

Den gläsernen Kreisringschmuck können wir vom Blickpunkt ihres Zeitvorkommens in zwei Perioden einreihen. Das Vorkommen der ältesten Exemplare beginnt am Ende der mittleren Latènezeit. Es handelt sich um die Periode die durch die Stufen LTC1a-c ausgegliedert ist, das bedeutet um die Zeit, wann in den Gräberfeldern das Bestattungswesen abklingt und endet, es steigt die Anzahl der Siedlungen an und in der Stufe LTC2 tritt ihre Blütezeit ein. Im Rahmen des von uns untersuchten Territoriums gehören hierher die Armringe der Typen 3, 5, 6 und 14, welche auch zu den ältesten Glasarmringen im mitteleuropäischen Raum gehören. Es ist wahrscheinlich dass diese in diesem Gebiet auch erzeugt wurden (*Venclová 1982*, 83; *Březinová 2004*, 148; *Březinová et all. 2013*, 116; *Čižmář/Kolníková/Noeske 2008*, 658). Wie wir schon höher erwähnt hatten, fehlen in unserem Gebiet bisher Gräberfelder. Angesichts des großen anwachsen der Armringfunde aus Siedlungen nehmen wir an, das dieses Gebiet deutlich schon in den Stufen LTC1a-c der mittleren Latènezeit besiedelt wurde (obr. 2A, 2B, 5A, 5B). Die Zunahme der Glasarmringfunde indiziert die Erhöhung der Siedlungsanzahl in der Stufe LTC2, wann dieses Gebiet durch ein relativ dichtes Siedlungsnetz besiedelt ist. Es ist nicht ausgeschlossen, dass ein Teil der Armringe vom uns bearbeiteten Gebiet vom Glas-Produktionszentrum, welches in Mähren von der unbefestigtem Zentralsiedlung in Němčice na Hané angenommen wird, stammt. Von dieser Fundstelle wurden über 500 Stücke von Glasarmringen und ihrer Bruchstücke aus der Mittelatènezeit, die mit den Stufen LTC1 – LTC2 begrenzt ist, gewonnen (*Čižmář/Kolníková/Noeske 2008*, 658; *Březinová et all. 2013*, 116). In diese Zeit fällt auch das von uns präsentierte Glasarmringspektrum vom Einzugsgebiet der Bäche der Kleinen Karpaten in der Westslowakei. Zu den am meisten verbreiteten und zahlreichsten Armringtypen in dem von uns untersuchtem Gebiet gehören die Typen 6, 7, 8 (obr.7). Das gilt auch für die restlichen Teile der Slowakei, wo diese Typen gänzlich zu den zahlreichsten und vielleicht im Rahmen der weiblichen Population am Ende der mittleren Latènezeit auch zu den beliebtesten gehören (*Březinová 2004*, 143; *Březinová 2007*, 36).

Nach der Anzahl der gewonnenen Armringbruchstücke kann man einige Fundstellen ausgliedern, an welchen sich die Funde, wenigstens nach dem derzeitigen Forschungsstand, konzentrieren. Es handelt sich um die Fundstellen Veľký Grob, Čífer, Čataj und Chorvátsky Grob (obr. 6). Chorvátsky Grob bzw. seine Umgebung ist eine bekannte und archäologisch untersuchte Fundstelle. Die keltische Besiedlung zieht sich vom benachbarten Slovenský Grob über Chorvátsky Grob, Bernolákovo bis zum Ostrand von Bratislava - Vajnory und Trnávka hin. Es handelt sich um eine ausgedehnte Agglomeration von Siedlungen, Gehöften und Anwesen, wo sich noch dazu die handwerkliche Produktion konzentriert. Belegt sind Töpfereien und Metallurgie. Die Datierung dieser Siedlungen ist vorerst durch die Stufe LTC1 begrenzt und sie enden in LTD2 (*Farkaš/Nagy/Gregor 2006*, 161 nn; *Bazovský/Cambal/Gregor 2008*, 495 n; *Cambal 2008*, 104; *Cambal 2011*, 83 nn; *Pieta 2008*, 81, 245). Funde aus Čífer sind schon von den vorherigen Grabungen bekannt, wo ein Glasarmringbruchstück in einem Grubenhaus von Zweipostenkonstruktion gefunden wurde (*Kolník 1977*, 168-169, obr. 103: 1). Die restlichen Exemplare sind von Begehung bekannt. Wie nehmen an, dass eine von den bedeutendsten Fundstellen für die Kenntnis vom Ende der mittleren und der späten Latènezeit in der Region auch Čataj und seine Umgebung ist. Auf der Basis der Funde scheint es, dass es sich vor allem in den Stufen LTC2 bis LTD um eine ausgedehnte Siedlungsagglomeration handelte. Es stammt von dort ein relativ großer Armringkomplex, wie auch eine große Anzahl keltischer Münzen, vor allem boischer, vindelikischer wie auch weiterer keltischer Prägungen (*Cambal et all.*, im Druck). Für jetzt bleibt die Frage offen, ob es sich in diesem Fall nicht um eine Zentralsiedlung handelte. Auf der Fundstelle ist durch Ausgrabungen keltische Besiedlung belegt. Untersucht wurde ein Töpfereofen (*Oždáni/Hečková 1987*, 391 nn). In der Umgebung von Senec wurde durch archäologische Grabungen in mehreren Lagen latènezeitliche Besiedlung in der Spannweite von LTC1 bis zum Ende LTD2 belegt (*Prášek 1997*, 70, obr. 4, tab. I: 5; *Čurný / Kovár 2006*, 107 n.; *Cambal/Mináč/Zachar 2010*, 131 nn.).

Die massive Zunahme von Fundstellen mit Glasarmringen deutet auf eine viel intensivere Besiedlung der von uns untersuchten Region während der jüngeren Phase und Abschlussphase der mittleren Latènezeit der Stufe LTC1 und vor allem LTC2 an, wie sich das im Stand der bisherigen Untersuchungen abspiegelt. Vielleicht hängt das mit dem Zustrom einer neuen keltischen Bevölkerungswelle am Anfang des 2.Jahrhunderts vor Chr. zusammen. Es scheint, dass die SW Slowakei feste Bindungen in Richtung Mähren hatte, und das nicht nur in Hinsicht zu keltischen Glasfunden. Es würden das einerseits die keltischen Münztypen Athéna Alkis-Alkidemos, Typ Roseldorf-Němčice (Čambal/Budaj 2009, 3-5; Fröhlich 2013, 9 nn.) belegen, wie auch weitere Funde in Form der Konzentration von bronzenen Segmentgürteln, welche in die Existenzzeit der Zentralsiedlung vom Němčice in Mähren hineingehören.

Mgr. Radoslav Čambal

Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum

Žižkova 12, P.O. BOX 13

810 06 Bratislava

Slovenská republika

radoslav.cambal@snm.sk

radocambal@centrum.sk

Ján Štrbík

Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum

Žižkova 12, P.O. BOX 13

810 06 Bratislava

Slovenská republika

archeolog@snm.sk